

II.7. SATUL LA INTERSECȚIA UNOR DRUMURI COMERCIALE

Deși nu a fost de mare importanță strategică, satul Tupilați se regăsește pe majoritatea hărților militare austro-ruse, fiind la intersecția unor drumuri comerciale. Evoluția politică și socială a zonei a condus încă din secolele XIV-XV la apariția unor drumuri comerciale prin Țara Moldovei ca alternativă necesară între Țara Căzăcească (Crimeea) și Țarigrad (Orient). Astfel, în arealul satului, din străbuni, se cunosc mai multe drumuri ce străbat localitatea. Desigur, cel mai important drum comercial fiind,

- a. **Drumul Brăilei**, menționat în multe documente istorice. Drumul traversează o mare parte din teritoriul comunei Găgești, venind dinspre Brăila, trecând prin Murgeni. În zonele limitrofe s-au creat multe drumuri care converg spre acesta, și care în vechime purtau tot această denumire. Așa este cunoscut în apropierea satului Tupilați, pe coama dealului Pogoceni, drumul de țară ce mergea spre Popeni și apoi spre Urdești Târg, având aceeași denumire, drumul Brăilei. Acest drum, care este menționat în nenumărate documente istorice, formează astăzi, mai multe drumuri naționale și județene prin zona noastră printre care D.J. 244 B, D.J. 244 H și D.N. 26. Drumul județean D.J. 244 H se desparte la un moment dat, lăsând drumul Brăilei în dreapta, acesta din urmă mergând spre pădurea Idrici, traversează satul Roșiești, ajungând în Valea Bârladului la Docolina (Crasna de azi), unde întâlnește D.N. 24.

Fragment din harta Moldovei din secolul XIX, cu posibile drumuri comerciale ce treceau prin satul Tupilați

b. **Drumul Bârladului** (Șușaua, în vechime), reprezintă o altă cale comercială, folosită din cele mai vechi timpuri. Acesta pleca din satul Tupilați, de la intersecția drumului ce trecea prin fața bisericii, urca dealul satului spre Pogoceni, trecea apoi prin Valea Sărbăcanilor și prin partea de nord-est a satului Băsești (Viișoara), ocolindu-l, mergând mai departe spre Valea Bârladului, de unde puteai ajunge apoi la Bârlad ori Vaslui. Dintr-o lucrare cu privire la Târgul Lăpușna din secolele XV-XVIII, aflăm faptul că pe drumul comercial ce trecea prin acest târg, numeroși negustori și diverși comercianți mergeau pe un traseu care trecea și prin satul Tupilați, folosind acest drum până la Bârlad. Este menționat un subaltern al pașei de Bender care călătorea de la cetatea de pe Nistru, în anul 1776, la Focșani, trecând prin localitățile Gangura, Molești, Hănțești, Lapușna, Șișcani, Râșești (ținutul Falcu), Ivănești, **Tupilați**, Bârlad și Tecuci. Cu siguranță acest înalt oficial trimis de pașa de Bender s-a oprit și în sat, pentru a se ospăta cu o carafă de vin ori pentru a înnopta într-un han din apropierea satului⁵⁹.

Într-un alt document, satul Tupilați este prezentat ca și loc de popas pentru solul polonez Toma Alexandrovici, în drumul său spre Constantinopol. Acesta a înnoptat la Tupilați cu tot alaiul ce-l însoțea. După ce fu silit să zăbovească doi ani la graniță din cauza încurcăturilor diplomatice, solul polonez trece Prutul la 20 Martie 1766. După aceea rămâne noaptea în satul Bivol (azi Viișoara, Botoșani), iar în zilele următoare își va continua drumul de-a lungul Prutului până la Huși, trecând prin localitățile Săveni, Cucuteni, Tabăra, Mânzăcești, Țuțora pe Prut, Trestiana (Schitu Duca) și Huși. La 15 aprilie 1766 în Huși solul este remarcat de la o milă depărtare de către locuitorii care ieșiseră să-l întâmpine cu steaguri⁶⁰. Pe 18 aprilie (1766), plecând din Huși,

⁵⁹ Ludmila Bacumenco – Pîrnău și Mihai-Cristian Amărieuței, „Târgul Lăpușna în secolele XV-XVIII. Drumuri comerciale, mărfuri și negustori între Orient și Occident” în *Lăpușna. Studii de istorie și arheologie*, Chișinău, 2015, p. 23.

⁶⁰ Jurnalul Soliei lui Toma Alexandrovici, podkomori al Curții maiestății sale, Regele Poloniei, publicat de P.P. Panaitescu, *Călători poloni în Țările Române*, București, 1930, pp. 215, 219, 221.

„după șapte ceasuri de drum, ne-am oprit în satul Tokielacz”. Aici solul s-a cazat, împreună cu suita sa numeroasă, ori la gospodarii satului, ori la hanul din apropiere, amplasat, din sursele orale, lângă podul de peste Elan. A doua zi, pe data de 19 aprilie, solul a plecat din Tupilați și „după șase ceasuri de drum ne-am oprit în orașul Bârlad, unde solul a fost întâmpinat în câmp, la o mila de oraș, de steaguri moldovenești și de obștea târgoveților cari l-au condus în oraș”.⁶¹ Din păcate, datele prezentate despre satul Tupilați în această vizita a solului polonez sunt destul de puține, dar popasul în acest sat nu a fost întâmplător, fiind probabil programat cu mult înainte de începerea deplasării și tocmit cu reprezentantul Moldovei cât și cu reprezentantul Înaltei Porți.

Dintr-un alt jurnal de călătorie aflăm despre o altă deplasare spre Constantinopol, din anul 1755-1756. Aceasta a fost efectuată de înălțimea sa Contele Mniszech, mare șambelan al Lituaniei și trimis extraordinar al regelui și al Republicii Polone. Contele a circulat pe același traseu, plecând la 28 ianuarie din satul Larga (o localitate la nord-est de Lipscani, Republica Slovacă), parcurgând drumul de la intrarea în Țara Moldovei până la Iași. De aici s-a îndreptat spre Huși, ajungând după șase ceasuri de mers la Gușiței (Guszeći), unde a fost însoțit de o companie de militari, ajungând la data de 14 februarie, după amiază. Următoarea zi s-a odihnit și apoi a plecat din Gușiței la 16 februarie, iar după patru ore de mers ajunge la Giurcani, trecând bineînțeles și prin satul Tupilați, unde a petrecut o noapte. A doua zi, după o cale de mers de trei ceasuri, ajunge într-un alt sat de pe Valea Elanului, Crețani (Kreczani), sat dispărut, pe drumul numit „*al Brăilei*”.⁶² Alte drumuri importante din arealul satului mai sunt: drumul Hulubățului, ce merge la Copăceana, ori la Bosia și Fălcui, drumul Pogoceniului, drumul Murgeniului și drumul Hușilor, azi formează drumul județean, D.J. 244 B, drumuri folosite des în vechime de locuitorii satului.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² Maria Holban, *Călători străini prin Țările Române*, vol. IX, București, 1997, pp. 363-364, 367.

II.8. ISTORIA PROPRIETĂȚII

Pământul este capitalul cel mai de preț al unui popor, pentru că nu se creează, nu se multiplică și nu se reproduce, de el depinzând toate formele de capital al omului, cea mai sigură pârghie economică și politică. De aceea în toate etapele istorice, lupta pentru pământ a fost cea mai aprigă și spectaculoasă, având cel mai concludent exemplu, cel din anul 1864, soldat cu dispariția a două clase fundamentale ce veneau din secolele anterioare: boierii și clăcașii.

II.8.1. OBȘTEA ȚĂRĂNEASCĂ

La începutul formării satului, stăpânirea era în devălmășie, toți locuitorii exploatând în comun pământul disponibil. Deși nu se cunosc prea multe date despre înființarea satului, presupunem că și satul Tupilați a fost organizat asemănător celorlalte sate din Moldova. Putem afirma că acesta era un sat relativ mic, cu obște țărănească și o conducere proprie, aleasă dintre bătrânii satului și conducându-se după obiceiuri străvechi. Conform cercetărilor, pământul obștii era împărțit în două: vatra satului în care erau grupate casele sătenilor, având în jurul lor teren limitat și apoi hotarul satului. Cel din urmă era format din terenul agricol, împărțit și el în fâșii egale, *pe bătrâni*, numit în Moldova și delnițe⁶³. Fâșiile de teren erau înguste și lungi din deal în vale. Ele se opreau în acest hotar al obștii, unde se mai găseau și fânețele, pădurile, pășunile, apele, prisăcile sau vadurile de moară. Delnițele corespundeau fiecare la câte o casă de țărani⁶⁴.

Pământul arabil, pășunea, pământul deștelenit, apele curgătoare, iazurile, vadurile de moară și pădurea reprezentau proprietatea

⁶³ C. Cihodaru, „Contribuții la cunoașterea obștei țărănești” în *Moldova. Studii și cercetări științifice*, vol. VII/1956, Iași, pp. 19-20.

⁶⁴ H. H. Stahl, *Satul devălmaș românesc*, București, 1959, vol. II, p. 57

colectivă, toate acestea fiind folosite de toți membrii obștii (în devălmășie). Primii proprietari (întemeietorii) au fost bătrânii satului. De la acel îndepărtat întemeietor de sat pleacă spița unui neam, care se lega de un anumit pământ. Interesele ce-i legau pe membrii obștii înclinau mai mult spre natura economică decât spre cea familială. Vorbim de simpla nevoie de a stăpâni și lucra pământul, de a-i spori suprafața prin noi defrișări și de obligația achitării dărilor către domnie. Aceste fapte erau dovedite prin existența unui act, numit uric în unele scrieri. Uricul era actul primului stăpân al satului. Actul cu pricina, precum și satul, erau moștenite de către urmași, care prin căsătorie au devenit copărtași sau răzeși. „...toată partia noastră câtă avem în Tupilaș(i) ce iaste pre apa Elanului, în ținutul Fălciului, care ne iaste noau driaptă moșie de pre moșul nostru, Ion Moș...”.⁶⁵ De aici a reieșit o obște familială, care a generat prin relațiile de rudenie puterea de exploatare comună a terenului. Aceste terenuri erau muncite de rumâni.

Obștea sătească nu-și păstrează multă vreme formele sale de organizare, din cauza unor factori care duc la destrămarea ei. În sânul obștii apare o categorie de oameni săraci, întrucât sistemul de devălmășie este încălcat. Începând cu secolul al XVI-lea, proprietățile au fost preluate de boieri sau străini. Pentru conservarea satelor funcționa la acea vreme *dreptul de preempțiune* sau popular, *preemțiune*. În Evul Mediu Românesc, chiar și mai târziu, în Perioada Modernă, dreptul de preempțiune a jucat un rol important în procesele de vânzare-cumpărare și moștenire a proprietății imobiliare. Acesta a fost mai întâi o cutumă, apoi pe măsură ce administrația statală s-a dezvoltat, a devenit un drept scris important pentru legislație, care a contribuit la conservarea unor proprietăți rurale în comunitate⁶⁶. De multe ori

⁶⁵ Costin Clit, *Documente hușene*, vol. V, doc. 53, p. 84.

⁶⁶ Cu alte cuvinte, dreptul de preempțiune este o clauză care se activează atunci când un proprietar dorește să înstrăineze prin vânzare un bun imobiliar unui străin din afara comunității și presupune că înaintea celui străin ar avea prioritate de cumpărare acele persoane cu care respectivul vânzător se află în diferite relații sociale sau economice (asociere, solidaritate) precum: rudenie, vecinătate, devălmășie, obște etc.

localnicii făceau danie satul sau proprietatea lor unor boieri ca să le aibă de grijă, cu condiția să nu fie mai târziu considerați vecini, „...iar dumnealui ca să aibă de grija noastră, și de-o face dumnealui act pe acel loc să him și noi acolo să ne sprijinim pe lângă dumnealui. Și când om vrea sa eșim de acolo să nu avem opreliști...”⁶⁷

Pe răzeși îi interesa transmiterea moștenirii. Cel ce avea proprietatea stabilită într-un anumit loc, lăsa totul copiilor care, la rândul lor, o lăsau feciorilor ori își măritau fetele în zonele în care aveau aceste terenuri și așa, din neam în neam⁶⁸.

II.8.2. PROPRIETATEA FUNCIARĂ ÎN EVUL MEDIU

Multe proprietăți de pe Valea Elanului au avut norocul de a fi stăpânite de mari boieri, sfetnici de divan, voievozi, răzeși de seamă, înalte fețe bisericești sau vornici de poartă. Pentru moșia Tupilați, pe primul loc, de bună seama, se situează familia Costachi, neam de mari boieri, cu o viață politică bogată. De numele acestora se leagă multe evenimente și fapte demne pentru epoca în care au trăit, iar cea mai de seamă personalitate a acestui vestit neam de boieri a fost marele Mitropolit Veniamin Costachi, care a păstorit aproape 50 de ani în scaunul Episcopiei Hușiului și Romanului și în cel al Mitropoliei Moldovei și Sucevei. La baza afirmării acestui neam, atât pe plan politic cât și spiritual, a stat condiția socială și financiară care le-a permis să ocupe funcții importante în stat și biserică.

Proprietarii din familia Costachi au înglobat la un moment dat într-un singur trup de moșie 23 hlyze, cuprinse și enumerate în actul de vânzare din 5 iunie 1817, anume: Domnești, Coroteni, Pițigani, Hârciogani, Pușanii

Mitropolitul Veniamin Costachi – fost proprietar al moșiei Tupilați, 1793

⁶⁷ Costin Clit, *Documente hușene*, vol. V, doc. 53, p. 84.

⁶⁸ H. H. Stahl, *Istoria socială a satului românesc*, București, 2003, pp. 87, 88.

săci, Puțanii cu apă, ziși și Muntenii Puțani, Faurii, Bancoviciul, Crăciunești, Păpuceștii, Tuvilceștii, Pribești, Vâtcanii, Căprioara, Folești, Hăcenii, Dolhenii, Aldești, Nareștii, Boghenii, Bârgăoanii, Șarbăcanii și Tupilații.

Parcurgând documentele vremii, putem deduce faptul că proprietatea (moșia) Tupilați s-a însădit istoricește în pragul sec. al-XV-lea, când primii stăpâni au descălecat pe așezările de pe Idrici, Pogoceni și Valea Elanului⁶⁹. Începând cu secolele al XV-XVI-lea, s-a împărțit proprietatea între urmașii celor șase generații de stăpâni de aici, ceea ce a făcut să apară atâtea denumiri de jur împrejurul localității Tupilați, cum ar fi: Hârtop, Pogoceni, Hulubă, Crăciunești, Fâstâci, Lungenii sau Faur. Din primele documente despre satul Tupilați rezultă că răzeșii de aici s-au menținut în aceasta situație vreme îndelungată, până pe la sfârșitul secolului al XVII-lea, când aceștia și-au pierdut proprietățile prin danie ori vânzare, probabil constrânși de boieri. Deși aceștia au cerut prin actele de danie să fie lăsați *slobozi*, „...și cându om vrea să eșim de acolo să nu avem opreliște nice noi nice ficiori(i), să dzică că sintem vecini, și să him în pace...”⁷⁰. Acest lucru însă nu s-a întâmplat, ei devenind dependenți de moșie, fiind preluați de noii proprietari la vânzarea moșiei, rămânând clăcași timp de două secole.

În a doua parte a sec. al XVII-lea, proprietarii cu suprafețe mici de pământ din arealul actual al satului au fost nevoiți să doneze ori să-și vândă terenurile. Cel care le-a primit prin donație ori prin cumpărare de la răzeșii din Tupilați a fost comisul Ștefan Cerchez. Nu se cunosc cauzele cedării acestora, „prin danie de bună voie și nesiliți de nimeni”, ori prin vânzarea proprietăților. Faptul că aproape toți răzeșii, cam în aceeași perioadă, au cedat tot avutul lor agonisit din moși strămoși, este dovada că această operațiune a fost „de nevoie”, iar comisul Ștefan Cerchez avea interes să-și mărească avutul funciar pentru a putea obține dregătorie în Sfatul Moldovei, preluând acele proprietăți fără prea mare efort. Micii proprietari funciari din Moldova, așa cum au fost și

⁶⁹ Gheorghe Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, vol. V, partea a II-a, doc. 19, p. 183.

⁷⁰ Costin Clit, *Documente hușene*, vol. V, doc. 53, p. 84.

cei din Tupilați, au intrat în posesia pământurilor prin: cumpărare, împroprietărire, ori moștenire, stăpânindu-le cu multe veacuri în urmă, poate chiar din timpul sau dinaintea domniei lui Ștefan cel Mare, așa cum se precizează în multe alte documente emise în acea perioadă pentru moșiile de prin jur.

Despre primul răzeș, Lazăr Moșuleț, care și-a donat proprietatea, nu avem prea multe date. Regăsim totuși un nume de Moșuleț⁷¹, în aceeași perioadă, tot răzeș, în satul Oțeleni, Ținutul Fălciului, cam la 15 km distanță de satul Tupilați, unde își leagă răzeșiile lor de numele bătrânului Moșuleț, care ar fi trăit pe la anul 1600⁷². Între cei doi Moșuleți, descălecați cam în aceeași perioadă pe Valea Elanului, putem considera faptul că ar putea fi o legătură de rudenie, iar primul moș, cum i se mai spunea, din care au rezultat și celelalte proprietăți, îl regăsim ca Ion Moș sau Moșuleț, menționat ca, „pre moșul” lui Lazăr, iar Ion este de fapt bunicul lui Lazăr sau o rudă din vechime, care așa cum am menționat, probabil a fost primul stăpânitor al pământului donat mai târziu către Ștefan Cerchez⁷³. „Adecă eu, Lazăr Moșuleț, și cu ficiorii miei, Pană și Anița, și Antihimiia, scriem și mărturisim cu acestu zăpis al nostru, cum noi de bună voia noastră, de nime nevoiț(i), nice asupriț(i), am dat și am dăruit de la noi dumisale giupânului Ștefan comisul și giupâniasăi dumisale, și cuconilor dumilorsale, toată partia noastră câtă avem în sat în Tupilaț(i), ce iaste pre apa Elanului, în ținutul Fălciului, care ne iaste noao driaptă moșie de pre moșul nostru, Ion Moș. Iară dumnealui ca să aibă de grijia noastră, și de a face dumnialui sat pre acel loc, să him noi acolă, să ne sprijenim pre lângă dumnialui, și cându om vrea să eșim de acolo, să nu avem opreliște nice noi, nice ficiori(i), să dzică că sântem vecini, ce să him în pace...”⁷⁴ Ulterior au făcut același lucru și alți răzeși. Grozava și fii ei, Necula și Arhire, în iulie 1673, fac danie părțile lor din satul Tupilați,

⁷¹ Probabil numele are legătură cu faptul că el sau un strămoș de al său a fost un întemeietor de sat.

⁷² Gheorghe Ghibănescu, *Surete și izvoade*, 1912, vol. VII, p. LXXIII.

⁷³ Ioan Antonovici, *Documente bărlădene*, vol. III, 1915, p. 156.

⁷⁴ Costin Clit, *Documente Hușene*, vol. V, doc. 90, pp. 113-116.

tot comisului Ștefan Cerchez⁷⁵. În iunie anul următor și Nastasia și Cristea îi vând de asemenea comisului Ștefan Cerchez terenul lor, iar Pavel și soția sa, Maria și fratele Gliga, fac același lucru⁷⁶. La data de 17 martie 1679, Ștefana Edoaia vinde și ea tot comisului Ștefan Cerchez⁷⁷. Pe 3 martie 1690, comisul Ștefan Cerchez cumpărase toată moșia Tupilați, data la care ia de la domnitorul Constantin Cantemir Voda hrisov de întăritură pentru tot satul Tupilați⁷⁸. Dintr-o altă sursă, la 1768, aflăm alte câteva lucruri interesante despre unii foști răzeși din Tupilați, atunci când are loc acțiunea de măsurare, „hotărnicia” moșiei Tupilați pe Elan, de unde deducem că ar fi fost vorba și de alți locuitori care și-au vândut terenurile tot lui Ștefan Cerchez. La această operațiune participaseră ca martori și locuitori din Tupilați: Damian zis Afteni, Constantin Tițianu și Ioan, zis Mihail. Aceștia sunt menționați ca fiind și cei care au vândut comisului Ștefan Cerchez moșia: „și Damiian sin Afteni ot tam (*de acolo*, slav) i Costandin Țintianul ot tam și Ioan sãn Mihail ot tam și Pricopie Zăcotu ot tam și Ștefan Căpitan sin Cozmii, ce au fostu **de Tupilați** și este vândut la comisul Cerchezul, și așa fiind cu toții de față niam apucat și am făcut funii de doizeci de stânjeni”⁷⁹.

Dacă despre primii proprietari răzeși, care au donat ori au vândut proprietățile lor, nu avem alte date, considerăm că aceștia erau stăpâni pe pământurile lor cu mult înainte, probabil moștenite din moși strămoși, în schimb despre Ștefan Cerchez, care la data de 3 martie 1690 devine stăpân absolut al întregului sat Tupilați și totodată al moșiei Tupilați, atestat prin Hrisovul de întăritură emis de domnul Moldovei, Constantin Cantemir, avem numeroase informații. Comisul Ștefan Cerchez făcea parte dintr-un neam boieresc de origine cercheză, așa cum îi arată și numele⁸⁰. Se presupune că apariția acestuia în Moldova

⁷⁵ Gheorghe Ghibănescu, *Surete și izvoade*, 1912, vol. VII, doc. 69, p. CXXII.

⁷⁶ *Ibidem*.

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ Gheorghe Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, vol. V, partea, doc. 42, pp. 43-47.

⁸⁰ Un neam din Caucazul de Nord.

ar fi fost în legătură cu căsătoria lui Vasile Lupu, în anul 1638, cu Ecaterina Cerchez, „fata unui mârzac de ai lor”, cu care a trăit „până la săvârșitul său” și care va fi mama viitorului domn, Ștefăniță Voievod Lupul. Ecaterina Cerchez venind în Moldova, a fost însoțită de un grup de cerchezi format din persoane de diferite stări sociale, începând cu nobili și până la robi. Aceștia s-au dovedit a fi loiali, fiind alături de domnitorul Vasile Lupu în momentele grele ale domniei sale.

Ștefan Cerchez era fiul lui Ioniță Cerchez, mare stolnic în timpul domnitorului Vasile Lupu, căsătorit cu Irina. Despre Ștefan Cerchez, documentele de epocă oferă multe informații. Acesta este menționat încă la 1654, fără dregătorie, iar la 12 mai 1663 este atestat în calitate de comis. Ștefan Cerchez va deține dregătoria de comis al II-lea până la data de 29 iulie 1671, iar din anul 1672 devine comis cu drepturi depline, exact în anul în care începe să cumpere sau să primească daniile funciare de la răzeșii din Tupilați, ceea ce ne duce cu gândul la faptul că a avut nevoie de proprietățile funciare din satul **Tupilați** pentru a accede la funcție⁸¹. Între 20 mai 1681 și 15 aprilie 1682 deține funcția de „vel paharnic, funcție ce-o va obține ca urmare a devotamentului său față de domnitorul Gheorghe Duca. Tot în această perioadă, el și soția sa, Acsița, au devenit ctitori-donatori ai mănăstirii Trei Ierarhi. Pentru pomenire, au dat acesteia, „5 dughene gata, 10 locuri de dughe-ne cu pivniță de piatră și două locuri de casă pe Ulițele Chervăsăriei și Piciorogoe”. În perioada 9 iunie 1686 și august 1694 este menționat în documente cu dregătoria de mare Comis. În lucrarea „Viața lui Constantin Cantemir”, scrisă de Dimitrie Cantemir, este prezentat același dregător, Marele Comis Ștefan Cerchez (1630-1708?). „Acesta avea mare trecere pe lângă domn, era mereu la Curte și la masă și știa toate tainele domnului. A fost acel boier care a destăinuit Domnului său, în mod conștient, de conspirația boierilor Costinești și Gavriilești”, în spatele cărora se afla domnitorul Constantin Brâncoveanu, manipulat la rândul său de către grecii Cantacuzino, trimișii Porții, pentru a controla

⁸¹ Ciprian-Gică Toderășcu, „Marele Comis Ștefan Cerchez (aprox. 1630-1708)”, în *Elanul*, nr. 103/2010, p. 3.

finanțele în Țara Românească⁸². Aflând despre intențiile conspirative la o „masa bogată”, chiar pe proprietatea sa, Ștefan Cerchez, Mare Comis, dejoacă planul acestora, denunțându-i, iar comportamentul sau a fost mult apreciat de domnitor⁸³. La 20 mai 1700, împreună cu jupâneasa sa, comisul Ștefan Cerchez cumpără întreaga moșie Crăciunești de pe Elan, de la răzeși, iar în anul 1703, după revenirea lui Constantin Duca la tronul Moldovei, acesta îndeplinea aceeași dregătorie. Anul morții sale nu este cunoscut cu exactitate, probabil între 1708-1711. Deși neștiutor de carte, a fost un mare om politic, un bun diplomat, ambițios și matur în gândire, alegând de fiecare dată partea cea corectă.

Ștefan Cerchez a fost căsătorit cu Acsița, fiica lui Enache Palade, mare postelnic. Au avut trei copii: pe Nicolae Cerchez, ajuns diac de cameră, Ionașcu Cerchez, tatăl probabil al lui Ion Cerchez, și Sandu Cerchez. Stăpânirile lui Ștefan Cerchez erau procurate în mare parte din dani și cumpărături. Referitor la moșia **Tupilați**, acesta a stăpânit-o în totalitate între anii 1690 și mai 1700, adică timp de 10 ani. Împreună cu soția sa, Acsița, fiica lui Enache Paladi postelnicul, a botezat-o pe fiica lui Iordache Rosseti și a Saftei N. Racoviță, dându-i numele de Acsița, deci numele soției. Deși aveau împreună trei fii, la 30 mai 1700 soții Ștefan și Acsița Cerchez i-au făcut danie satul Tupilați Acsiței Rosseti, moment în care domnitor al Moldovei era Antioh Cantemir⁸⁴. „Adecă eu Ștefan Cerchezul, vel comis și cu giupâneasa mea, Acsița, scriem și mărturisim cu acest adevăratu al nostru cum noi di bună voie noastră, nimic nevoiți, nici asupriți, am dat și am dăruit di la noi finii noastre Acsița cuconii dumisale Iordache Rusat, vel visternic, un sat, anume **Tupilați** pre apa Elanului la ținutul Fălciului cări ni este nouă driaptă ocina și moșie în veci. Și i-am dat și zapisili celi vechi ce am avut noi pre acest sat. Și când am făcut acest zapis di danie finii noastre Acsița, l-am făcut dinaintea a mulți boieri di curte anume: dumnealui Neculai Donici vel logofat și dumnealui Vasile

⁸² În *Viața lui Cantemir*, se descrie cum că Vasile C. a încercat să-l atragă de partea adversarilor domnului și pe Ștefan Cerchez, însă nu a reușit.

⁸³ Ciprian-Ghică Toderășcu, *op. cit.*, pp. 5-6.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 7.

Costache vel vornic di țara di gios și dumnilui Mitri Apostol vel vornic di țara di sus și dumnilui Lupu Bogdan hatmanul și dumnilui Pilat și Orghiaș vornicii di poartă și alti boieri cărui sântu iscăliți. Și noi ni-am pus pecețile ca să fie de credință. Văletul 7208(1700), mai 30”.⁸⁵

Acsița, fiica lui Iordache Rosseti (?1645-1720), cea care a moștenit moșia Tupilați, nu prea s-a bucurat de roadele pământului de la Tupilați, deoarece împreună cu mama sa, Safta N. Racoviță, s-a refugiat în Țara Ungurească, iar tatăl său, Iordache Rosseti, s-a refugiat mai întâi la Soroca, apoi în Rusia, la Kiev, acesta din urmă nefiind de acord cu domnitorul Dimitrie Cantemir de a căpăta domnie ereditară, fiind caracterizat drept *matca tuturor răutăților*. Dacă Iordache Rosseti (Rosăt) a reușit prin diferite mijloace în anul 1714 să ajungă din nou în țară, unde a fost primit de noul domn, Nicolae Mavrocordat, Acsița, stăpâna funciară a moșiei **Tupilați**, nu a reușit să ajungă, murind împreună cu mama sa, Safta, departe de țară. „Era giupaneasa lui templându-se de au fostu la acea vreme în țera Ungurească, acolo s-au template de au muritu, unde a murit împreună și o fică a sa care încă era logodită”.⁸⁶ Acsița era logodită, dar nu se cunoaște numele logodnicului său, iar asupra cauzei morții celor două nu există dovezi certe.

În perioada 1711-1714, după plecarea Acsiței și până la moartea ei, nu știm în stăpânirea cui a fost această moșie, cel mai probabil, ea a fost deținută de Acsița Cerchez, soția lui Ștefan Cerchez. În anul 1714, stăpânirea moșiei **Tupilați** revine lui Iordache Rosseti, tatăl Acsiței, care s-a întors în acel an din exil. Stăpânirea acestuia a fost de scurtă durată, întrucât după anul 1716 documentele nu mai amintesc de Iordache Rosetti, tatăl Acsiței, iar dintr-un document din anul 1716 se arată faptul că „vornicul Iordache Rosăt să nu aibă treabă cu vadrile de moară ale moșiei Tupilați”, date lui Ion Palade⁸⁷. Important

⁸⁵ Radu Rosseti, *Familia Rossetii. Coborâtori Moldoveni ai lui Lascaris Rousaitos*, vol. I, București, 1938, p. 61.

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ Mai târziu avusese loc un proces între Iordache Rosăt și Ion Palade, actul doveditor fiind un document din 7 martie 1765, motiv pentru care s-a realizat o hotărnicie (Costin Clit, *op. cit.*, vol. IV, doc. 119).

este ca prin acest zăpis emis în anul 1716 de către Acsița Cerchez, vărul acesteia, Ion Palade, vel spătar, a primit în stăpânire unele părți din moșia **Tupilați**, deci numai o parte din moșie, nu și vadurile de mori din moșia Tupilați. Ștefan Cerchez și soția sa, Acsița, le cum-păraseră de la popa Edul și neamurile lui. Actul de donație către Ion Palade este semnat numai de Acsita Cerchez. Putem deci presupune că Ștefan Cerchez era mort, deoarece pe document nu apare decât numele Acsiței Cerchez și pecetea ei. Ion Palade, este cel de-al doilea fiu al lui Toader Palade, mare vistiernic, a stăpânit moșia de la **Tupilați** până în momentul căsătoriei uneia dintre fiice, Maria, cu Manolache Costache, înainte de anul 1733, necunoscându-se data exactă. La data căsătoriei Mariei, Palade i-a dat drept zestre de nuntă satul Tupilați, după cum menționează un document din 13 martie 1765⁸⁸.

Totuși, în zăpisul din 1716 este menționat că Ion Palade a primit în stăpânire numai o parte din moșie, nu și partea pe care Acsița Palade, devenită Cerchez, și cu soțul ei Ștefan Cerchez o făcuseră danie finei lor, Acsita Palade, fika lui Iordache Rosseti. Întreaga moșie Tupilați a ajuns în cele din urmă în stăpânirea lui Manolache Costache, așa cum menționează actul din 13 martie 1765, prin căsătoria acestuia cu Maria, fika lui Ion Palade. Manolache Costache moare la începutul anului 1769, iar prin testament, neavând copii, soții Costache au desemnat-o ca moștenitoare pe fina lor, Măriuța, fika unui nepot, a logofătului Manolache Costache, după fratele Iordache. În ceea ce privește celelalte moșii din ținuturile Fălciului și Tutovei, acestea s-au împărțit între Grigoraș Costache, nepot de frate, și moștenitorii nepotului decedat, Constantin Costache.

Întorcându-mă la Acsita, soția răposatului Ștefan Cerchez, aceasta face danie o parte din moșia Tupilați astfel: în anul 1716 (7224) Acsița, soția răposatului Ștefan Cerchez, fostul mare comis, „dăruia verilor săi, Toderășcu și Ion Palade, vel spătar, precum și m-rii Grăjdenilor și lui Vasile Costache vel vornic și lui Lupu Codreanu, diferite moșii sau părți de moșii”. Documentul arată că: „însă de la **Tupilați** de pre apa

⁸⁸ Ioan Antonovici, *Documente bărlădene*, vol. III, doc. 357, p. 246.

Elanului, din ținutul Fălciului, au dat d-lui comisul, D-zeu să-l ierte, o parte de loc d-sale lui Iordache Rosăt vornicul, când era vistiernic mari, cu zapis care cât îi scrie zapisul nostru ție d-lui vornicul, măcar de scrie într-un zapis și cu vad de moară în Elan, iar noi n-am dat pentru căci am ținut noi mori până ce au vinit moscalii și li-au ars Tătarii, ce d-lui în vaduri să n-aibă treabă, că nu i s-au dat; iar dumnealui spătariul Ion Palade să aibă a-și face mori în vadu, precum am avut noi și am ținut, neâvând cu nimeni a împărți, nici în iaz nici în mori (...). Așijderea osăbit locurile de prisăci, carile le arata ispisocul, care unde sânt și de la cine iaște și pre care apa și la ce sâliște sau hotar și în ce ținut, toate acele li-am dat danie nepotului Toderașco, fiul d-sale spătariului, la acestea să nu aibă d-lui spătariul triabă sau alți fii ai d-sale, căci aceste locuri de prisaci li-am dat numai nepotului Toderașco”.⁸⁹

În data de 7 martie 1765, domnitorul Grigore al III-lea Alexandru Ghica scrie Mitropolitului Moldovei, vel vornicilor Ioan Sturza și Lupul Balș, hatmanilor Vasile Rosăt și Vasile Razu, să cerceteze scrisorile și dovezile moșiei Tupilați, de pe Elan, ținutul Fălciului, în pricina dintre vel logofătul Ștefan Rosăt (Rosseti) și logofătul Manolache Costache.

„Preosfințite părinte Mitropolite i dum(neata) Ioani Sturza, vel vor(nic) i dum(neata) Lupul Bals, vel vor(nic) i dum(neata) Vasile Rosăt hat(man), i dum(neata) hat(mane) Vasili Razu. Adunându-vă la un loc să luați sam(a) între dum(nealui) Ștefan Rosăt vel log(o)făt și între dum(nealui) log(o)fatul Manolachi Costachi și între dum(nealui) vor(-nicul) Ioan Paladi, pentru o moșie Tupilații di pi Elan ot Falciu și din scrisori din dovez(i), cum viți afla cu cali și cu dreptati să ne înștiințați cu anafora. 1765 mart(ie) 7”.⁹⁰

În data de 20 iulie 1765 se ridică hotărnicia moșiei Tupilaților, care fusese dăruită de comisul Ștefan Cerchez finei sale, Acsița. Tot în anul 1765, între logofătul Ștefan Rosăt, Manolache Costache și

⁸⁹ *Ibidem.*

⁹⁰ Costin Clit, *Documente hușene*, vol. IV, doc. 119, p. 114.

Ioniță Paladi se iscă un proces pentru moșia Tupilați, motiv pentru care domnitorul dispune efectuarea hotărniciei moșiei Tupilați.

Dintr-un zăpis din 1765 (7273) iulie 20, semnat la Tupilații de Elan de vel vornicii de poartă Antohi Luță și Tanase Melegghi, la care au participat și martori din Tupilați cât și din satele învecinate, reiese că s-a stabilit hotarnica (hotarul) moșiei **Tupilați de pe Elan**, cea care a fost cumpărată de comisul Ștefan Cerchez, moșie care totaliza suprafața de 421 ha. Redăm mai jos descrierea acestei importante acțiuni de măsurare a suprafețelor de teren, conform zăpis 41/1765 (7273), iulie 20.

„Facem știre cu aciastă mărturie hotarnică că din luminata poronca Prea înălțatului domnului nostru Măriia sa Grigorii Alexandru Ghica V(v)odă, fiind noi rânduieț cu luminata carte mării sale ca să hotărâm o moșie a dumisale Ștefan Rusăț, vel logofăt, anume satul **Tupilații** pe Elan la ținutul Fălciului, și după poroncă mergând noi acolo la numita moșie strâns-am oameni buni și bătrâni și tineri răzeși din hotarele de pre împrejur și alți megieși anume pe Ghiorghii Juverdian mazil omu bătrân și pe nepot său Vasile Juverdian mazil răzăș de Fauri și Constandin Talpeș mazil om bătrân răzăș de Sărbi și Simion Onil(ă) om bătrân și Chervasie braț lui om bătrân și Damian sin Savin și Vasile Muntianul răzăși di Piscani și Costadin Roiul mazil *ce au fostu dijmar pe această moșie*. apucând și el pe tatăl său și pe Anastasi monah zepisaru și Gheorghii sin Vasile pisariu și Trohin Băzgul monah și Toader al Dodul răzeș de Pogoceni și Nicolai sân Vasile Mihorde răzeș de Hârciogani și Gheorghie zetul Darie cel Negru de Puțeni și preotul Ștefan răzeș de Bălănești nepot lui Zotie și Alexandru *vornicul de Tupilați* i Damian sin Afteni ot tam i Constandin Tintianul ot tam și Ioan sin Mihail ot tam și Pricopie Zăcotu ot tam și Ștefan Căpitan sin Cozmii *ce au fostu de Tupilați* și este vândut la comisul Cerchezul și așa fiind cu toții de față ni-am apucat și am făcut funii de doizăci de stâjeni și stânjeni de opt palme și cum ni-au arătat acești răzeși cu toții am mersu întâiași dată în matca pârâului Elanului în dreptul pietrei ce este hotar Bălăneștilor...și la aceasta au mărturisit Simion Onilă om bătrân și fratesău Chirvasie iar bătrân cu sufletile lor cari

zăc că au fostu plugari la comisul Ștefan Cerchezul când stăpănia satul Tupilați și știu prea bine...s-au găsiit fața locului **Tupilaților** dinspre Elan 38 funii și un stânjăn, iar stânjăni fac 761 și după cum sau ales și sau hotărât această moșie din giur împregiur dinpreună cu acești răzeși și sau priimit cu toții am făcut și noi această mărturie și am iscălit... leat 7273 iuli(e) 20 iar de la Hristos 1765”⁹¹

Această hotărnicie efectuată de către Antohi Luță și Tănase Meleghi, amândoi vornici de poartă, a fost făcută pentru proprietarul Ștefan Rusăț, ca urmare a hotărârii domnitorului Grigore Alexandru Ghica. Documentul reprezintă o cercetare întreprinsă de domnitor și apropiatii săi în cazul jalbei dintre Ștefan Rosăț și logofătul Manolachi Costachi, proces pe care l-am amintit mai devreme. Actul este important, deoarece oferă câteva informații despre mărimea de atunci a moșiei Tupilați⁹².

În urma cercetărilor făcute, judecătorii au constatat că satul a aparținut ficei lui Iordache Rosseti, tatăl logofătului Ștefan Rosseti. Ștefan a moștenit și el moșia. Nu se cunoaște în continuare cât timp a stăpânit Ștefan Rosseti moșia Tupilați, iar de la fiul sau Vasile, care i-a urmat după moartea sa, nu avem documente din care să reiasă administrarea acesteia. Aflam totuși din Repertoriul Bibliografic al localităților și Monumentelor medievale din Moldova că biserica din satul Tupilați, cu hramul Sfântul Dimitrie, construită între anii 1785-1787, aparține familiei Rosseti. Apare aici o problemă, deoarece dintr-un alt document din 25 martie 1782, Grigoraș Costache figurează ca proprietar al moșiei Tupilați, „(...) în două pietre vechi a moșii Tupilaților, ce sunt chiuitoare a dumisale clucer Grigoraș Costache”⁹³

Cert este că, așa cum am arătat mai sus, moșia Tupilați a intrat în stăpânirea familiei Costache, mai precis a lui Vasile Costache, bunicul lui Veniamin Costache, Mitropolitul. După moartea lui Vasile Costache, 1 ianuarie 1772, moșia Tupilați este moștenită de fiul

⁹¹ Gheorghe Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, vol. V, partea a II a, doc. 41, pp. 43-44.

⁹² *Ibidem*, doc. 41, pp. 43-46.

⁹³ Gheorghe Ghibănescu, *op. cit.*, p. 81.

Grigoraș Costache. Conform unui document, la 25 mai 1782, clucerul Grigoraș Costache era stăpân al moșiei **Tupilați**⁹⁴. Putem presupune că Vasile Costache, bunicul lui Veniamin Costache, a cumpărat moșia Tupilați de la fiul lui Ștefan Rosetti, după anul 1766 sau chiar mai târziu. Vasile Costache a acumulat pe parcursul vieții o numeroasă avere financiară și funciară, mai mult ca sigur cumpărând și moșia Tupilați, alături de alte moșii și locuri. Fiul său Grigoraș a moștenit sigur și Tupilațiul. Ultima știre despre clucerul Grigoraș Costache, în viață, datează din 9 noiembrie, 1784⁹⁵.

În urma morții tatălui lor, acesta nefăcându-și testamentul, cei cinci copii rămași în viață, la împlinirea a 7 ani de la decesul tatălui lor, și-au împărțit frățeste averea, moșia Tupilați revenindu-i Elenei (ulterior Elisaveta). După un mariaj nefericit de 3 ani cu un boier, Jora, Elena se călugărește, devenind monahia Elisaveta. În 1793, Elisabeta, care s-a călugărit, dă fratelui său, mitropolitul Veniamin Costache, sub formă de donație, moșia Tupilați.

„În numele Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh

Elisaveta monahie, roaba lui Dumnezeu, fiica lui Grigoraș Costachi, cunoscând deșărtăciunea lumii aceștia și alegând viața ce(a) singuratică a călugării, și vrând a mă depărta cu totul de valorile lumii, m-am tuns rasofoar în sfânta Episcopie Hușii de preosvinție sa, fratele meu, chir Veniamin, Episcop Huș(u)lui, pre carele l-am ales din frații mei și dând ale mele toati Preosvinții Sale danie de a me(a) bună voia și întru întregime(a) minții mele, l-am făcut desăvârșit stăpân pe ale mele, care sânt aceste(a): moșia Tupilații, ot Fălciuu, după cuprinderea scrisorilor ei, a căriia scrisori au rămas la mâna lui Ioan Jora, fiindu-mi bărbat și niputând noi a petreci împreună viața noastră ni-am despărțit, dum(nealu)i însurândușă de al doile(a) și eu călugărindu-mă precum mai sus arăt, și fiind că între noi nu este nici o pricină, să aibă dum(nealu)i a da scrisorile numitei moșii la mâna preosvinții sale, că sânt drepti a mele.

⁹⁴ Elena Monu, *Familia Costache. Istorie și genealogie*, Bârlad, 2011, pp. 81-82.

⁹⁵ *Ibidem*, p. 83.

Am mai dat preosvinții sale și cinci sălași de țigani / adecă / Solomon Stângă cu țiganca lui Marie și cuconii lui Vasile sâ Cobzarul cu Gafița, țiganca lui și cu copii, Nicolai Tonică cu Catrina, țiganca lui și cu copiii lui, Sava Stângă cu Ioana, țiganca lui și cu copiii, Vasăle Miron cu Todosiia, țiganca lui și cu copii lor, și pe Gavril Chifani, vezitiu, stârp, cum și trei sufleti de țigani ce am la frati-mieu Matei / adecă / 2 feti și un bă(i)et. Osăbit am mai dat Preosvinți sale un toc cu șapți părechi cuțiți de argint (cu) lingurile lor și cu doao solniț(e) tij de argint, înc(ă) șasi părechi cuțiți mai mici și una părechi mai mari, și o tablă de argint cu zăci zarfuri, tij de argint și cu fangesile lor i o străchinuli de dulceț(i) cu lingurița ei și o părechi paftale de argint și poleiti și alti osăbit odoară ce am mai avut; care acesti toati sânt ale mele dati de părinții mei, și nimene din frații mei să nu supere pe preosvinție sa a cere ceva dintru aceste find că toti s-au luat parte(a) lor de moștenire părințască făr(ă) numai Preosvinție Sa să fie drept stăpân pre ele, precum eu prin scrisoarea aceasta rânduiesc, îns(ă) să fie dator și Preosvinție Sa ca în toată viiata mea să-m(i) dea câti doao suti lei pe an pentru hrana mea, și după săvârsirea vieții mele să mă grijască după rânduială creștinească, precum și însuș(i) prin scrisoari cătră mini făgăduiești. Și findcă eu de bună voia me(a) și întru întregime(a) minții mele am dat această danii Preosvinții Sale pentru ca să-m(i) poarti griji în viiața me(a) și pentru pomenire(a) me(a) și a părinților mei precum eu rânduiesc să-ș păzască întocma și spre mai mare încredințare am iscălit însumi cu mâna mea.

1793 oct(ombrie) 15

Elisavet(a) monahii”⁹⁶

Ca amintire a acestei stăpâniri a călugăriței Elisabeta, și astăzi se păstrează în partea locului denumirea unor zone ce făceau parte din moșia acesteia, „la călugărița”, „via călugărița”, pe locul din fața gurii Mălăeștilor, înspre satul Tupilați⁹⁷. Mitropolitul Veniamin Costache

⁹⁶ Costin Clit, *Documente Hușene*, vol. IV, pp. 178-179, doc. 189.

⁹⁷ Documentul de donație se află în Costin Clit, *op. cit.*, vol. IV, doc. 189, pp. 178-179, în același document se regăsesc amintiți și niște țigani lăsați cu tot cu

Vedere spre zona Hulubăt, fosta proprietate a lui Veniamin Costache

a dat după 3 ani de zile în administrare moșia Tupilați, fratelui său Șerban Negel. Actul de cedare este întocmit abia la 15 martie 1816. Atât Elena (monahia Elisaveta), cât și Veniamin Costache⁹⁸, devenit Episcop al Romanului și apoi Mitropolitul Moldovei, nu au putut să se ocupe direct de moșie, aceasta fiind administrată de arendași, iar locuitorii satului Tupilați munceau și ei pe această moșie, în clăcășie. Istoricul Gheorghe Ghibănescu susține că în această perioadă boierii Costăchești au adus pe moșia din Tupilați o colonie de etnici turcomani (găgăuzi), informație neconfirmată cu date precise în alte documente.

Șerban Costache Negel (1775?-1828) era fiul cel mic al soților Grigoraș și Maria Costache, s-a născut probabil în Roșiești sau Mălăești. A dobândit funcția de mare spătar înainte de 1803, fiind menționat în această funcție până în 1812. Șerban a avansat la funcția de Mare Vornic al Țării de jos datorită relației bune a fratelui Veniamin cu domnitorul Scarlat Calimah. Șerban apare menționat cu rangul de mare spătar până la 1819⁹⁹. În anul 1803, acesta stăpânea moșiile Mălăești, Tupilați și Tg. Fălciu, toate în Ținutul Fălciului.

moșie lui Veniamin, după aceea acești țigani nu mai apar în documente.

⁹⁸ Mitropolitul a dăruit bisericii din Tupilați, la data de 17 decembrie, 1803, un „Octoih”, care se găsește și astăzi acolo.

⁹⁹ Elena Monu, *op. cit.*, p. 91-92.

Șerban fusese căsătorit cu sora domnitorului C-tin Ipsilanti, Ecaterina (Catinca Văcărescu)¹⁰⁰.

De la Șerban Negel ne-a rămas un act de confirmare important de pe la 1809, din care reiese că abia atunci a preluat documentele de la cumnata sa Casandra. „Acest suret a hotarnicii moșii meli Tupilații fiindu-mi dat de răposat fratele meu încă fiind în viața împreună cu câteva alte scrisori a moșii Tupilații în locu hatărnicii care hotărnicii era în scrisorile moșiilor răposatului frăținimeu primind acum cea adevărată hotarnică de la dumneaei Casandra cumnatăme am iscălit, Negel Spătar, 1809 mai 15”.¹⁰¹ Printre documentele preluate de la Casandra, de Negel se afla și hotărnicia de la 1765¹⁰² făcută de Ștefan Rusăt. Șerban Negel s-a folosit mai mult ca sigur de această hotărnicie în judecata (pornită de la taxele exagerate) pe care a suferit-o în fața domnitorului Scarlat Calimah¹⁰³.

Luând drept model pe Costache Conachi, vărul lui primar după mamă, Șerban a încercat să-și sporească averea pecuniară prin acordarea de împrumuturi unor persoane (camătă) și prin concesionarea unor terenuri. De multe ori cheltuielile sale depășeau cu mult posibilitățile financiare, fiind nevoit să împrumute bani de la Costache Conachi, căruia îi datora la momentul morții sale suma de 32.596 lei. Mari sume de bani erau cheltuite și pentru cumpărarea de cărți religioase pe care, o parte, le-a dăruit bisericii din Tupilați și celor din Mălăești și Scobâlțeni¹⁰⁴.

Acesta își avea conacul boieresc la Mălăești, la câțiva km de satul Tupilați, acolo unde au locuit și strămoșii lui. De aceea în Condica

¹⁰⁰ *Ibidem*.

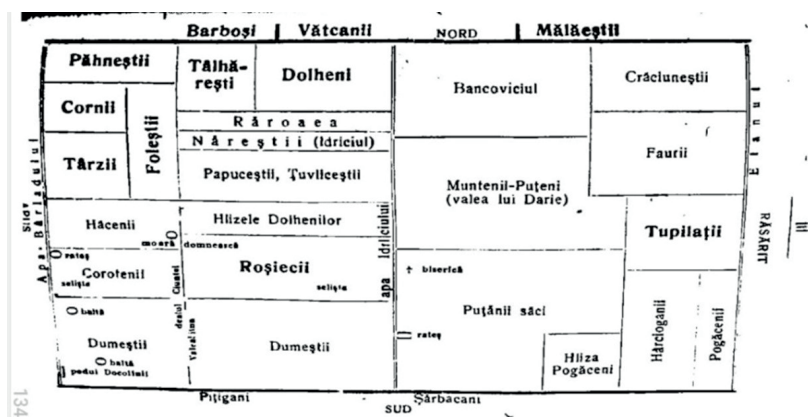
¹⁰¹ Obs.: palma cu care s-a măsurat moșia Tupilați a log. Ștefan Roset are 0,25 m. Mărima moșiei este de 421 ha; latura de răsărit (Elanul) are 38 funii sau 761 stânji, de 8 palme de 0,25 cm sau 1522 m; latura de apus, fundul spre Puțeni are 26 funii sau 520 stânjeni a 8 a 0,25 sau 1040 m. Latura de sud spre Lungeni are 74 funii sau 1485 stânjeni a 8 a 0,25 sau 2970 m; latura de nord spre Pogăceni și Hârciogani are 90 funii sau 1800 stânjeni a 8 a 0,25, sau 3600 m.

¹⁰² Vezi Gheorghe Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, vol. V, partea a II a, doc. 41, pp. 43-46.

¹⁰³ Elena Monu, *op. cit.*, p. 95.

¹⁰⁴ *Ibidem*, p. 94.

Liuzilor din anul 1803, în Ținutul Fălciului, Ocolul Roșiești, nu apare satul Tupilați, ci numai localitatea Mălăești, care se afla în stăpânirea lui Șerban Costache Negel, căruia 80 de liuzi trebuiau să-i dea, la trei luni de zile, câte 197 lei, satul Tupilați fiind considerat ca parte a unui întreg, a unei moșii, ce îngloba cele doua sate, Mălăești și Tupilați. După moartea lui Șerban Costache Negel, în anul 1828, moșia Tupilați este moștenită de fiul său, Iancu Costache Negel (?1800-1851). Acesta moștenește însă și datoriile tatălui său către Costache Conachi, episcopul averii lui Șerban, însumate la 37.596 lei¹⁰⁵.

Planul moșiilor din 1843, întocmit de inginerul I. de Baiardi (după Gheorghe Ghibănescu)

În anul 1848, spătarul Iancu Negel¹⁰⁶ angajează pe inginerul A. Baiardi să măsoare moșia și să întocmească o hartă pe care apare și moșia Tupilați. Astfel, în urma acestei acțiuni este consemnată pentru moșia Mălăești-Tupilați suprafața de 5995 fălci, adică 8565 ha. Iancu Negel a avut două căsătorii, din care au rezultat 10 copii. Sănătatea deficitară și lipsa de responsabilitate a lui Iancu vor conduce la pierderea

¹⁰⁵ *Ibidem*, pp. 95.

¹⁰⁶ Iancu a avut două căsătorii, prima cu o persoană neidentificată, din care s-au născut două fiice, Catinka și Elena, și a doua căsătorie cu Sevastița, din care au rezultat opt copii. Sevastița era sora lui Gh. Arghiropol, bunicul după mamă (Zulnia) al lui Nicolae Iorga.

domeniului Mălăești, inclusiv a moșiei Tupilați. După moartea sa, în anul 1851, toți copiii erau minori, de aceea s-a instituit un consiliu de tutelă, format din mai mulți membri¹⁰⁷. Nici unul dintre tutori nu s-a străduit să administreze eficient imensa bogăție și, în mod cu totul inexplicabil, au lăsat să se risipească prin furt sau să se vândă pădurile seculare la prețuri derizorii. În aceasta situație disperată, Sevastița, soția răposatului Iancu, a forțat-o pe una dintre ficele sale, Coralia, să se căsătorească, fiica cea mare având 17 ani, cu unul dintre tutori, Iorgu Voinescu, cu 21 de ani mai mare decât ea. Cei doi fii ai lui Iancu și-au luat numele de Boldur și Veniamin Costache, fiind personaje șterse, neputând salva proprietatea.

Pentru moșia Mălăești-Tupilați, în anul 1864 se stabilește și o hotărnicie de către Tribunalul Fălciu. „Anul 1864, august 30, subscrisul supleant al Tribunalului Fălciu, recomandat prin rezoluția din 15 mai anul curent de a forma hotarnicii părțile de pământ din moșia Mălăești, cu siliștea ei, a fiecărui clironom a răposatului I.C. Negel, pentru care s-a publicat termen la 50 de zile prin Foaea cu nr. 91 din 4 iulie anul curent având în vedere titlul incontestabil al stăpânirii de astăzi a domniei sale Sevastița Anghelichi născută Costachi, asupra părții de pământ din Mălăești cu no. 5. Am pășit la fața locului și am început măsurarea cu lanțul domnesc de 10 stânjeni din movila ce fac colțu dinspre partea cu no. 4 a domniei sale Veniamin Costachi și fund despre Bălășeștii, D.D. Raletii și pe zarea dealului Copăcenii, înainte până la o piatră veche, s-au împlinit 70 stânjeni, unde s-au făcutu semn groapă și pe lângă movila numită din dealul Copăcenii, înainte de împlinire de 437 stânjeni, s-au făcut semn groapă, aici face colțu despre partea cu no. 6 a doamnei Smărăndița Catargiu și fundu drept spre Bălășești, de aici mergându pe lângă partea doamnei Smărăndița Catargiu”.¹⁰⁸

În anul 1870, moșiile Tupilați și Copăceana, din trupul moșiei Mălăești, districtul Fălciului, sunt menționate într-un ziar regional

¹⁰⁷ *Ibidem*, p. 97

¹⁰⁸ Hotărârea tribunalului Fălciu în ziarul *Progresul*, nr. 148 din 09.11.1864.

pentru a fi arendate pe timp de 5 ani, începând de la Sf. Gheorghe, 1870, sub semnătura Catincăi și Sevastiței Costachi Boldoru. „Moșiile noastre **Tupilați** și Copăceana, din trupul moșiei Mălăești, districtul Fălciului, la o oră depărtare de târgul Fălciu, se dau în arendă împreună sau în parte, pe timp de 5 ani începători de la Sf. Gheorghe 1870; doritorii de a lua asemenea moșie, să bine voiască a adresa la sub-semnatele cu locuința în Iași în casele Doctorului Mandel, vis-à-vis de Primărie. Catinca și Elisaveta Costachi Boldaru”.¹⁰⁹

Din alte documente aflăm că între anii 1869 și 1874, cele două părți ale moșiei au fost vândute de moștenitorii: Sevastița, soție (căsătorită între timp cu Anghelichi), și de Șerban, fiul în două etape, lui Constantin N. Corbu, prin licitație publică. Costache N. Corbu (1833-1895), comandor al Coroanei României, era însurat cu Aglaia (1853-1937), ambii soți ctitorind bisericile din Mălăești și Giurcani. Având putere financiară, noii proprietari au reorganizat satul Mălăești, construindu-și un nou conac¹¹⁰, iar biserica construită alături, în stil neo gotic, a fost înzestrată cu 72,5 ha de pământ, pentru întreținerea ei. Având mare influență și putere financiară, satul Mălăești a devenit comună cu denumirea de Mălăești-Corbu, cuprinzând și satele Tupilați și Poșta Elan. Sătenii l-au ales și primar al comunei pe Corbu, iar în anul 1880 acesta a construit și o școală pentru cele 120 de familii, cât avea satul Mălăești în acea perioadă. După moartea lui Constantin Corbu, în anul 1895, conacul a fost lăsat prin testament comunei pentru a funcționa ca spital, funcțiune pe care o are până în zilele noastre, ca centru de recuperare pentru afecțiuni cronice.

O altă citație de hotărnicie din anul 1898, ne arată că doamna Elisabeta Boldur mai este încă proprietară a unor moșii megieșe. Iată anunțul: „Doamna Elisabeta Boldur Costachi, proprietara moșiei Copăciana din județul Fălciu, dl. Casianu Jeca proprietar al lotului al 6-lea din moșia Mălăești, Episcopia casei Sf. Spiridon din Iași proprietara moșiei Rosiești și Obstea Clacășilor împroprietăriți la 1865

¹⁰⁹ *Progresul*, nr. 4. din 17.01.1870.

¹¹⁰ Alexandra Chiliman-Juvara, „Biserica din satul Mălăești, comuna Vutcani, Vaslui”, în *Elanul*, nr. 5 pe august 2000, pp. 56-58.

pe moșia Tupilați din județul Fălciu, sunt invitați să se prezinte cu actele de proprietate conform art.13 din regulamentul de hotărnicie în ziua de 5 septembrie a.c orele 10 a.m. la primăria comunei Vutcani plasa Prut județul Fălciu, când urmează să se efectueze de subsemnatul hotărnicia despre toate vecinătățile a moșiei Tupilați din sus dzisa comună și județ, proprietatea domnului Gheorghe A. Macri, în baza autorisațiunii date de dl. președinte al tribunalului Fălciu, prin Ordonanța No. 3580 din 6 martie a.c. Comarcând ca la neurmăre operația se va face în lipsă.

Inginer hotarnic A. Caraman, N0. 33 22 Maiu 1898, România, Corpul portăreilor trb. Fălciu.

Prezenta citațiune s-a trecut în registrul de coloane la acest corp de portărei sub No. 1144 spre a se publica la gazeta de Iași conform cererei d-ului A. Caraman Inginer Hotarnic.

Șef Portarel, N. Pontescu,
P 7063”¹¹¹

La reformele agrare din anii 1921 și 1945, moșia și pădurile Corbu au fost expropriate¹¹².

II.8.3. PROPRIETATEA FUNCARĂ ÎN EPOCA MODERNĂ

În Moldova, proprietatea asupra pământului și exploatarea acestuia au o istorie zbuciumată. Până în secolul al XIX-lea, toate terenurile din Moldova și Țara Românească se aflau sub jurisdicția domnească, fiind atribuite boierilor împreună cu satele aparținătoare. O mică parte din terenuri aparțineau țăranilor liberi. De-a lungul unei perioade îndelungate ocupația de bază a locuitorilor satelor era agricultura, țăranul având un rol important în dezvoltarea economico-socială dar și politică a statului.

¹¹¹ *Gazeta de Iași* din 3 iunie 1898.

¹¹² *Ibidem*.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea se pune în discuție și realizarea unei reforme agrare în teritoriile românești. Frământările din rândul țăranimi se țin lanț, și orice reformă propusă de Domnitor nu-și găsea rezolvarea, datorită opoziției din partea boierilor. Dată fiind gravitatea problemei agrare, odată cu instaurarea domnitorilor regulamentari se vor încerca câteva tentative de reformă. Nicolae Bălcescu, și mai târziu oameni din familia Rosseti, vor discuta despre împrăștierea țăranilor, aceștia fiind hotărâți, prin măsurile dispuse, de a rezolva problemele țăranimii. Din pricina anumitor familii boierești conservatoare și a contextului socio-politic al vremii, reforma agrară s-a înfăptuit abia sub domnitorul Alexandru Ioan Cuza, prin reformele din 1864.

II.8.3.1. Reforma agrară din 1864

Inițial, Barbu Catargiu depusese un proiect de lege rurală în mai 1862, proiect care nu a trecut mai departe, deoarece nu viza și emanciparea clăcașilor. La 25 mai/6 iunie 1862, Mihail Kogălniceanu se pronunțase în favoarea împrăștiării clăcașilor, însă reprezentantul conservatorilor, Barbu Catargiu, s-a opus cu vehemență, invocând o serie de mai multe argumente, printre care cel legat de limitele emancipării: aceasta să se limiteze la persoana țăranului, și un argument etnopsihologic, precizând că *românul nu are atât nevoie de pământ cât de a scutura lenea care este la el un viciu de veci, acel al rasei latine, fiind încă adaoasă și prin lipsa de trebuinți*. Se supuse la vot propunerea de proiect a lui Catargiu, care între timp fusese asasinat, rezultatul votului fiind negativ, deoarece domnitorul se opusese¹¹³.

Noua propunere de proiect, din partea lui Kogălniceanu, venea pe un fond legislativ mai prielnic. Un sfert din teritoriul țării devenise proprietatea statului. Noul proiect avea de gând să ofere țăranilor pâlmași 2 fâlci și jumătate (un hectar și jumătate 14 322 metri pătrați),

¹¹³ Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, București, 2011, pp. 229-233.

celor mijlocași 4 fâlcii și jumătate, iar celor frunțași câte 5 fâlcii jumătate. Suma pe care aveau țăranii s-o plătească se va eșalona pe 20 de ani, cu dobândă de 5%. Deși Catargiu dispăruse, opoziția conservatoare încă era împotriva unei asemenea legi, Constantin Șuțu dorind chiar intervenția armatei otomane pentru a împiedica înfăptuirea unei asemenea legi¹¹⁴.

În ciuda opoziției, legea tot a fost pusă în aplicare. Domnitorul Alexandru Ioan Cuza a dizolvat Adunarea Electivă și a promulgat o nouă constituție, *Statutul Dezvoltător*, aceasta fiind supusă plebiscitului din 10/22, 14/26 mai 1864. În urma votului, aproape 690 000 s-au pronunțat în favoarea proiectului, 1 307 împotriva și 70 000 s-au abținut. Pe temeiul noii constituții, legea rurală a fost promulgată la 14/26 august 1864. La aceeași dată se desființează claca (boierească), iar țăranii sunt împroprietăriți. Articolul 1 al Legii prevedea că „sătenii clăcași (pontași), sunt și rămân deplin proprietari pe locurile supuse posesiunii (stăpânirii) lor, în întinderea ce se hotărăște prin legile în ființă”.¹¹⁵ Împroprietărirea s-a făcut în funcție de numărul vitelor, deci de posibilitatea de lucru a țăranilor. În Moldova loturile erau mult mai mari față de Muntenia, cei mai fericiți fiind țăranii din cele trei județe din Moldova de peste Prut: Cahul, Bolgrad și Ismail. Loturile nu mai puteau fi înstrăinate, nici ipotecate timp de 30 de ani. Articolul X al Legii prevedea: „Se desființează o dată pentru totdeauna și în toată întinderea României claca, dijma, podvezile, zilele de meremet, carele de lemne și alte asemenea sarcini datorate stăpânilor de moșii sau în natură sau în bani”.¹¹⁶

Legea rurală hotăra împroprietărirea pe pământurile legiuite, în suprafețe diferite pentru Țara Românească, pentru Moldova și pentru cele trei județe din Basarabia: Cahul, Bolgrad și Ismail. Astfel, conform legii, art. I, lit. b, pentru județele din Moldova (dincolo de Milcov), au fost stabilite următoarele criterii de împroprietărire: „1. pentru săteanul cu patru boi și o vacă se acordă cinci fâlcii-șipatrucici

¹¹⁴ *Ibidem*.

¹¹⁵ Ioan-Aurel Pop, *Istoria României Moderne*, București, 2019, pp. 92-96.

¹¹⁶ *Ibidem*, pp. 92-93.

prăjini; 2. pentru săteanul ce are doi boi și o vacă, patru fâlci; 3. pentru săteanul ce are o vacă, sau pălmașiu, două fâlci și patruzeci prăjini”.¹¹⁷

Prin legea rurală, care nu s-a aplicat niciodată în mod complet, au fost împrăștiți circa 408.119 țărani, cu 1.654.964 ha, iar alți 59.721 au primit numai locuri de casă și grădină. Din suprafața moșiilor particulare, sătenii n-au primit decât 15%, iar restul de 85% a rămas boierilor și moșierilor. O bună parte din loturile necesare proveneau din moșiile obținute prin secularizarea averilor mănăstirești. După reformă, țărani au ajuns să dețină circa 30% din teritoriul țării, restul de 70% fiind deținut de moșierime sau de stat. Aceasta a fost printre primele reforme propriu-zise care au dus la modernizarea statului.

Referindu-ne la satul Tupilați, așa cum am menționat, majoritatea locuitorilor deveniseră țărani clăcași de pe la sfârșitul secolului al XVII-lea, atunci când majoritatea răzeșilor din sat au donat ori au vândut proprietățile lor comisului Ștefan Cercez. Timp de aproape două secole țărani au muncit pământurile boierilor ce au stăpânit moșia Tupilați și pământurile moșiilor dimprejur, Hulubăț și Pogoceni, cu posibilități reduse de a lucra pământul. Așa cum prevedea legea agrară, pentru a primi pământ, țăranul trebuia să aibă un număr de boi pentru lucru și să fi fost neapărat clăcași pe moșiile respective. Din câteva documente găsite în sat și din alte înscrisuri, am stabilit care a fost procedura de împrăștiere și cum s-a realizat aceasta.

Din *Actul de hotărnicie a pământurilor exclăcașilor de pe moșia Tupilați, comuna Mălăești, Plasa Prutu-Mijlocu, județul Fălciu*, emis după legea rurală din anul 1864 de Tribunalul județului Fălciu, la cererea locuitorilor din satul Tupilați și operat de inginerul hotarnic Ion Rontenberg la data de 20 octombrie 1887, aflăm suprafețele cu care au fost împrăștiți locuitorii satului pe diferite categorii, conform legii rurale. Din acest document, rezultă că 44 de locuitori, unde se adăugau un preot și doi dascăli, pentru casele și grădinile lor, au primit fiecare în vatra satului, câte 12 prăjini și jumătate. În total 6 fâlci și 40 prăjini și tot în vatra satului s-au mai dat, 12 prăjini la Casa

¹¹⁷ Bogdan Murgescu, *Istoria României în texte*, București, 2001, pp. 216-217.

școalei, 35 prăjini pentru Ograda bisericii și 3 prăjini pentru Coșeri de rezervă. Se mai menționează ca proprietarul inițial, care a fost expropriat, a rămas cu „o casă, cu 20 de prăjini teren, la care se adaugă un loc de crâșmă osebit cu o falcă de pământ, un iaz și dreptul apei cu 30 de prăjini adecă un total de 1 falcă și 50 prăjini”, toate în vatra satului. În continuare, s-u împrorietărit în afara vetrei satului, cu următoarele suprafețe: 12 locuitori au primit câte 5 fălci și 40 prăjini fiecare; 21 locuitori au primit câte 4 fălci fiecare, iar 1 locuitor 2 fălci și 40 prăjini. În total au fost date în extravilan, 162 fălci și 36 prăjini. Totodată, clerul a primit 8 fălci și 40 de prăjini, facându-se 170 fălci și 76 prăjini¹¹⁸.

Fragment din planul pământurilor locuitorilor exclăcași, dat după legea rurală din 1864 și întocmit în anul 1887 (documentul original al familiei Jan Nedelcu)

Pornind de la aceste suprafețe de teren ce au fost atribuite după legea rurală din anul 1864, deducem faptul că 44 familii au primit locuri de casă și grădină, însă numai 33 de familii au primit și teren arabil în extravilanul localității. Dintre familiile care au primit pământ, 12 familii s-au încadrat în prima categorie, conform legii, adică aveau 4 boi și o vacă, primind câte 5 fălci și 40 prăjini; 21 de familii s-au

¹¹⁸ Informații preluate din documentul original, aflat în posesia lui Nedelcu Jan din Tupilați.

încadrat în a doua categorie, adică aveau doi boi și o vacă, primind cate 4 fălci; din a treia categorie cu câte o vacă fiind o singură familie, care a primit 2 fălci și 40 prăjini. Din a patra categorie, 11 la număr, neavând nici un animal de muncă și nici vacă, au primit doar un loc de casă și grădină.

Iată documentul:

„În baza autorizației D-ului Președinte al Tribunalului județului Fălciu din 5 martie 1887 – nr. 2839, în urma cererii făcută de locuitorii Filciu Sit, Petrache Teodor și alții din comuna Malăești, Tupilați pentru facerea hotărâniciei părților de pământ ce au în moșia dânzei Comuni de proprietatea Tupilați a doamnei Maria G. Macri din Galați și despre proprietatea Pogăceni a domnului Ghe. Gociu din Huși. Subsemnatul procedând în executarea operațiunii conform Dispoziției art. 8 din Regulamentul Administrației Publice pentru facerea executarea hotărânicilor, verbal împreună și cu hotărânicia Jupânului”.

„Prescriptul verbal al membrului Comitetului Permanent a domnului V. Răseanu din 1865, iunie 25 care constată adevăratul număr de clăcași ce după Legea Rurală au dreptul la împroprietărire, numele și prenumele clăcașilor. Făcând chemarea proprietarilor cu moșiile circumvecine și anume, nr. 6 Dna Maria G. Macri, proprietara de Tupilați, domiciliată în Valea Galați nr. 7 și D-lui Ghe. Gociu, proprietar de Pogăceni din județul Fălciu, domiciliat în Huși.

La termenul ficsat, pentru 9 iunie 1887, publicat prin Foiea Publicației Oficiale din resortul Curții Apelative din Huși nr. 29 din 13 martie a.c. 1887, și primind dovezile de înmânarea citațiunilor, prin Prefectura Locală, din 16 aprilie nr. 2438. Procedura fiind îndeplinită. Am adresat prescriptul verbal care sau înscris către cei de față adică:

A. doamnei Filciu Sibi și Petrache Teodor înfățișând:

1. Prescriptul

B. Domnului G. Macri, reprezentantul soției sale, doamna Maria Macri, la termen ni-au arătat că are actele.

1. Planul făcut de domnii Gheorghe Buta, Geometru Județean Fălciu din 1865.
2. Planul făcut de domnul inginer al Districtului Vaslui Costache Popovici, din februarie 10 anul 1864, prin care se vede planul cotului 7 din întreaga moșie Mălăești, și anume întregul corp a moșiei Tupilați.
3. Hotărnicia cotului 7 din anul 1864, august 30, întărit prin hotărârea Tribunalului Fălciu cu N-5583 din 9 septembrie 1867.
4. Hotărnicia Jupanului Ghe. Buta din 1864 iulie 5, prin care delimitează pământurile date după Legea Rurală pentru locuitorii care au fost clăcași, însă nu mi le-au lăsat în primirea mea spre a mă putea servi de ele.

C. Domnului Ghe. Gociu a înfățișat:

Planul în copie de pe Planul din anul 1825, rădicat de inginerul Iosef Braun și copiat de inginerul Filipescu la 1849 noiembrie 11.

Observând mai întâi dovezele Ad. A1și 2 s-au constatat că la 44 locuitori, unde intră un preot și doi dascăli, pentru casele și grădinile în vatra satului a 121/2 prăjini sau dat 6 fălci 40 prăjini, 00 stânjani. La casa de școală 12 prăjini. Ograda bisericii 35 prăjini (în vatra satului, 50 prăjini). Coșer de rezervă, 3 prăjini. Pe seama proprietarului o casă, o falcă, 20 de prăjini, 0 stânjani. *Idem* un loc de crâșmă osebit, 1 falcă. *Idem* eaz și dreptul apei, 0 falcă, 30 prăjini. Total 1 falcă, 50 prăjini. 12 locuitori a 5 fălci, 40 prăjini. 21 locuitori a 4 fălci. 1 locuitor a 2 fălci, 40 prăjini. Drumul pe lângă Elan – 40 prăjini. Total 162 fălci, 36 prăjini, 0 stânjani și după hotărnicia inginerului Ghe. Buta pentru cler 8 fălci, 40 prăjini. Total 170 fălci și 76 prăjini.

Procesul verbal: „Subsemnatul, având în vedere suma fălciilor ce se cuvine la întinderea pământurilor, atât a locuitorilor cât și s-au lăsat înăuntru pe sama proprietății, mergând împreună cu toți cei interesați la fața locului și începând măsura spre miazăzi a pământurilor locuitorilor din Tupilați la locul unde este colțu hotarilor, între moșia Tupilați, Sârbi sau Fâstâci și Crăciunești și unde se vede movila făcută acum și însemnată pe plan cu N=1, care este la malul pârâului Elan care pârau face hotar între Tupilați a locuitorilor și Crăciunești

a Spitalului Sfântul Spiridon din Iași la vale spre mieznoapte hotarul merge în sus scurgerii apei după cum sânt și cotiturile până când se întâlnește cu pământurile proprietății Tupilați, unde este movila însemnata pe plan cu $N=2$.¹¹⁹

„Despre proprietatea Tupilați: de la movila însemnată cu $N=2$ unde s-au început hotarul spre apus cu linia dreaptă împlinind 128 m, am ajuns la șanțu grădinilor proprietății unde este și o movilă veche însemnată pe plan cu $N=3$ de aici întorcând măsura spre nord, hotarul merge cum este șanțu grădinilor proprietății, unde împlinindu-s 233,50 m-am ajuns la alt colț al grădinilor proprietății, cum se arată pe plan la $N=4$ de unde s-au întors hotaru cam spre răsărit mergând tot pe lângă grădinele proprietății și împlinind 76,00 m s-au găsit piatra veche care se vede pe plan însemnata cu $N=5$, de aici întorcând măsura spre (nord?) cu linia dreaptă pe lângă vatra satului și pe hotarul proprietății la 635 m sau găsit piatră veche care se vede însemnată pe plan $N=6$, în linia aceasta s-au făcut două movili care se vede însemnate pe plan cu $N=5/1$ și $5/2$.

De la piatra însemnată cu $N=6$, întorcându-să spre apus am mers pe lângă șanțurili Vetrei Satului și hotarul proprietății cu 415,00 m s-au făcut în șanț o movilă care se vede pe plan însemnată cu $N=7$ pe aceeași direcție împlinind 210 m, am ajuns la proprietatea ce face hotar între locuitori și proprietatea unui locuitor (...) de aici tot pe aceeași direcție hotarul natural merge pe matca pârâului și unde cu linia dreaptă împlinind 330,00 m s-au găsit o piatră veche care se vede însemnata cu $N=10$ (...) de la piatra însemnata cu $N=1$, hotarul merge tot cu aceeași direcție pe matca pârâului până la piatra veche însemnată pe plan cu $N=12$ unde s-au măsurat 211,50 m și tot înainte hotarul merge pe matca pârâului măsurând 234,50 m s-au găsit piatra veche care se vede însemnată pe plan cu $N=13$. De la piatra $N=14$ am mers spre apus, la deal, unde trebuie renoit hotaru, din cauza că Cleru la vale 20,00 m și la deal cu 15,00m a intrat spre locuitori, acolo împlinindu-să 521,83 m. Am ajuns la hotarul moșiei Roșiești, proprietatea

¹¹⁹ *Ibidem.*

Spitalului Sfântul Spiridon din Iași, unde se vede piatra însemnată pe plan cu N=15 spre nord, se cuvine după măsura inginerului Ghe. Buta la Cler 100 stânjeni sau 223,00 m unde la fața locului s-au găsit numai 92 stânjeni și 3 palmaci =203,30 m.

Pentru îndeplinirea a 8 fălci, 40 prăjini sau 12h, 17a, 36, că unde este hlisa în lungime de 521,83 m cum este aice trebuie negreșit lățimea de 233,30 m sau 104 stânjeni, 4 palme și 7 palmaci care s-au măsurat.

De la N=15, hotaru merge spre amiazădzi cu 315,00 m între locuitorii din Tupilați și moșia Roșiești, la piatra care se vede însemnată pe plan cu N=16, care piatră face colțu hotarilor între Roșiești, proprietatea Spitalului Sf. Spiridon, și Pogăceni, proprietatea Dnului Ghe. Gaciu și locuitorii din Tupilați.

Despre proprietatea d-lui Gh. Gociu: de la piatra care se vede însemnată pe plan cu N=16, hotarul vechi, spre Pogăceni, unde este colțul hotarelor între Roșiești, Pogăceni și Tupilați, merge spre amiazăzi cu 331,50 m s-au ajuns cu măsura la o movilă care se vede însemnată pe plan cu N=17, de aice tot cu acea direcție, măsurând 289,00 m s-au făcut movila care se vede însemnată pe plan cu N=18 și mergând cu măsura înainte tot cu aceeași direcție și pe hotarul vechi cu 436,00 m s-au făcut movila care se vede însemnată pe plan cu N=19. De aice am mers tot cu direcție spre amiazăzi și pe hotarul vechi a moșiei Pogoceni cu 335,00 la movila N=20. De acolo pe hotarul vechi și spre miazădzi pentru care spre răsărit împlinind 65,00 ms au facut movila cu N=21. Aici locuitorii din Tupilați, arătând împresurarea moșiei Pogoceni pământurile lor, unindu-să cu dl Ghe. Gociu, proprietarul moșiei zisă mai sus Pogăceni, pe baza Prescriptului Verbal adresat de Primarul Comunei Mălăești din 21 august 1887 N=650 cu voia lor și pe baza petițiunii lui Gociu proprietarul moșiei Pogăceni din 21 August 1887, au tras brazda cu plug de la movila însemnată cu N=22 de aice, înainte tot așa trăgând brazda cu lungimea de 756,00 m, am ajuns la stăpânirea locuitorilor, unde s-a făcut movila care se vede însemnată cu N=23 și care împresurare se vede pe plan însemnată cu boială roșă ca are întinderea de 1h, 47a, 46ca =1 fălci, 2 prăjini, 13 stânjeni, în linia aceasta s-au mai făcut doua movile care se vede însemnate pe plan N=22a și

22b. De la movila însemnată cu N=23 au mai tras brazdă tot în unire între amândouă părți adică între locuitorii din Tupilați și dumnealui Ghe. Gociu până la piatra existentă la fața locului și care face colțul hotarului între Tupilați, Pogoceni și Sârbi sau Fâstăci și care se vede însemnată pe plan cu N=24 unde împlinind 537,78 m în linie aceasta sau făcut încă o movila care se vede însemnată pe plan cu N=23a.

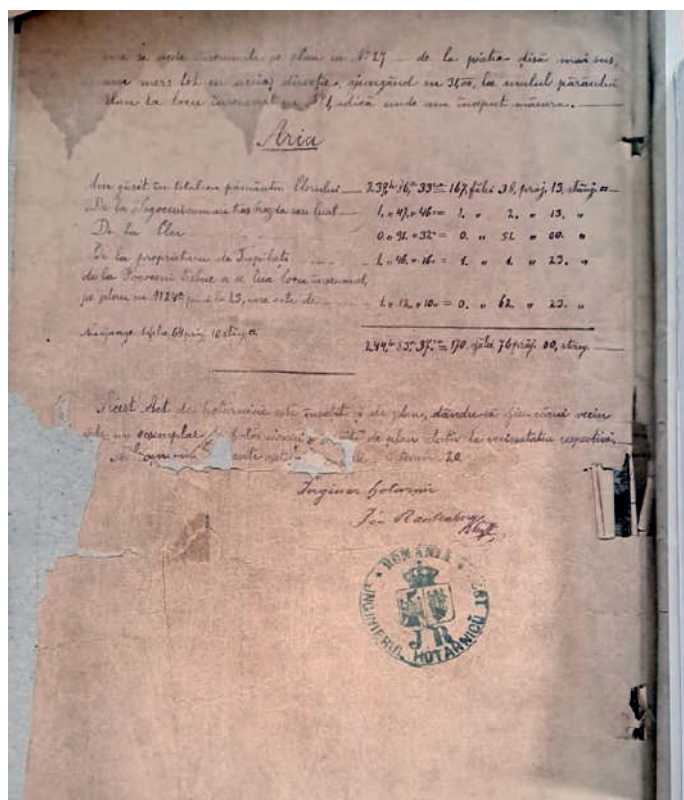
Subsemnatul, având în vedere hotărnicia inginerului Ghe. Buta, unde arată că hotarul de la punctul însemnat cu N=24 trebuie măsurat 45,85 m înăuntru moșiei Pogoceni care dumnealui Gociu și locuitorii din Tupilați unindu-să au arătat că niciodată stăpânirea locuitorilor din Tupilați nu au trecut peste aceasta piatră și că subsemnatul am fost nevoit, numai pe plan a însemna locul de 45,85 m care se vede pe plan punctul însemnat cu N=24 de la care am trasat linie dreaptă pana la N=23 unde întinderea este de 1ha,12a,10ca=o falce, 68 prăjini, 23 stânjeni.

Am găsit în total cu pământul Clerului: 239h, 86a, 33ca = 167 fâlcă, 38 prăjini, 13 stânjeni. De la Pogoceni cum am tras brazdă și sau luat: 1ha, 47a, 46ca = 1 fâlcă, 2 prăjini, 13 stânjeni. De la Cler: 91a, 32ca = o falcie, 51 prăjini. De la proprietarul de Tupilați: 1ha, 46a, 16ca = 1 fâlcă, 1 prăjina, 23 stânjeni. De la Pogoceni trebuie a se lua locu însemnat pe plan cu N=24 până la 23 care este de: 1ha, 12a, 10ca = o falcie, 62 prăjini, 23 stânjeni. Nu ajunge 1 falca, 64 prăjini, 10 stânjeni. Total 244ha, 83a, 37ca = 170 fâlcă, 76 prăjini.

Acest act de hotărnicie este însoțit și de un plan, dându-se fiecăruia vecin câte un exemplar de hotărnicie și o schiță de plan relativ la vecinătatea respectivă. Anul 1887, octombrie 20, Inginer hotarnic Ion Rautenberg.

SS Semnătura
Ștampilă”¹²⁰

¹²⁰ *Ibidem.*

Calculul ariei hotărânciei din 1887

În concluzie, în urma reformei agrare din anul 1864, clăcașii existenți la aceea dată în arealul ce mărginește satul Tupilați au fost împroprietăriți cu pământ, locuri de casă și grădină pe amplasamentul actual al satului și pe vechea moșie Tupilați, conform criteriilor stabilite de Legea agrară nr. 5/1864. Aceste locuri de casă și grădini, așa cum au fost ele stipulate în Legea rurală din 1864, se regăsesc la moștenitori în mare parte și în ziua de astăzi, situație rezultată din urma măsurărilor pentru reconstituirea dreptului de proprietate conform Legii 18/1991¹²¹.

¹²¹ Caz concret: Nedelcu I. Ghe. Ion, 8 ari teren construcții și 4 ari teren grădină, conform fișei cadastrale nr. 70658.

II.8.3.2. Mișcarea proprietății după împrumut

După reforma agrară din anul 1864, clăcașii devenind țărani liberi și cu pământ, au început a-și vinde sau a-și cumpăra și alte suprafețe de teren. Deci s-a intensificat și în satul Tupilați mișcarea proprietății pământului, așa cum arată actele de vânzare-cumpărare din acea perioadă. Iată dintr-un contract de **vecinică vânzare** din anul 1890, aflăm faptul că, Ghiorghi I. Pancu din comuna Tupilați vinde 40 de prăjini pământ arabil cu suma de 132 lei, lui Done Popa tot din aceeași comună¹²². Și sunt multe acte asemănătoare păstrate și azi în sat, ceea ce arată faptul că a existat o dorință nestrămutată a locuitorilor satului după acea perioadă de a-și mări avutul funciar

În anul 1900, în satul Tupilați a fost înființată și o obște de arendare a terenurilor, cu denumirea de *Munca*, iar în anul 1912 această obște îl avea ca președinte și cenzor pe preotul Constantin Munteanu de la parohia Tupilați¹²³.

II.8.4. PROPRIETATE FUNCARĂ ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

După Primul Război Mondial, regimul social agrar ce se afla în fața societății românești avea trei mari probleme ce trebuiau rezolvate și definitive:

- A. Problema națională, rezolvată în parte în urma actului de la 1 Decembrie 1918, prin Marea Unire și înfăptuirea Statului național unitar român. De menționat că au rămas totuși multe ale probleme de rezolvat, care au survenit după integrarea noilor provincii, printre care: integrarea noilor regiuni în sistemul economic românesc; asigurarea egalității în drepturi a tuturor cetățenilor țării;
- B. Problema electorală, rezolvată prin acordarea votului universal în locul celui censitar;

¹²² Informație preluată dintr-un document aflat în posesia lui Popa Eugen din Tupilați.

¹²³ *Draptul: jurisprudență, doctrină, legislație*, 1915, București, p. 18.

C. Problema agrară, cea care a provocat frământările țărănești de la 1888 și 1907.

Cu toate efectele mai mult sau mai puțin pozitive ale legii agrare din anul 1864, problema pământului nu a fost pe deplin rezolvată. A fost totuși un pas important către începerea procesului de modernizare a Statului Român, și cu toate că a avut numeroase lipsuri, fiind aspru criticată de boieri, a reușit să ridice nivelul economic și social al țăranilor. Aceștia din urmă au fost eliberați de sarcinile „feudale” precum claca, dijma sau podvezile. Distribuirea loturilor de pământ în funcție de numărul vitelor deținute nu a fost totuși o soluție bună pentru țăranii, iar faptul că aceștia trebuiau în timp de 15 ani să răscumpere terenurile și să achite anual o sumă de bani, i-a împovărat și mai mult pe aceștia, motiv pentru care agricultura a rămas pentru mult timp la un nivel înapoiat. Din cauza despăgubirilor pe care trebuiau să le plătească, țăranii au trebuit să facă fața unor poveri fiscale excesive (nivelul dărilor și despăgubirilor, care se ridicau la peste 32% din veniturile anuale).

Sporul demografic natural, precum și împărțirea și reîmpărțirea pământului în parcele prin moșteniri, a făcut ca problema agrară să se acutizeze. Toate acestea au contribuit la cele două răscoale țărănești, cea din 1888 și cea din 1907. O reformă agrară fusese promisă încă din 1916-1917, în contextul intrării României în Primul Război Mondial. Statul și-a ținut promisiunea și a realizat o nouă reformă agrară în 1921.

II.8.4.1. Reforma agrară din anul 1921

În anul 1917, pe frontul din Moldova, regele Ferdinand a promis că va împărți pământ țăranilor după terminarea ostilităților. Având în vedere această promisiune, guvernul liberal a adoptat la 16 Decembrie 1917 un decret privind exproprierea unei părți a moșiilor. Legea definitivă de înfăptuire a reformei agrare a fost votată de Parlamentul României abia în iulie 1921 și prevedea exproprierea suprafețelor cultivabile de la 100 ha în sus, cu excepția viilor, pădurilor, plantațiilor de pomi roditori, lacurilor, bălților, și a pământului irigat artificial.

Foștii proprietari primeau din partea statului despăgubiri în urma exproprierii terenului. Statul, la rândul său, urma să-și recupereze sumele de bani din încasările ce le va face de pe urma țăranilor care vor primi pământ. Această reformă agrară a fost considerată cea mai largă de acest fel înfăptuită în S-E Europei în perioada interbelică, expropriindu-se circa 6,3 milioane hectare din marea proprietate. Deși n-a rezolvat complet problemele țăranimii, reforma a avut un efect pozitiv asupra întregii societăți și a dat un nou impuls dezvoltării din anii următori.

În vederea reîmproprietăririi, locuitorii satului au fost împărțiți în mai multe categorii sociale, în funcție de aceasta primind o anumită suprafață de pământ cuprinsă între 1 și 5 ha. Pentru aceste categorii figurau: a) cei mobilizați în război; b) văduvele de război; c) orfani de război; d) agricultorii mici lipsiți de pământ; e) agricultorii cu proprietăți mai mici de 5ha. În urma cercetărilor documentelor de arhivă privitoare la reforma agrară din 1921, am descoperit pentru satele comunei Jigălia: Giurcani, Peicani și Popeni următoarele împărțiri, realizate începând cu 13 decembrie 1920:

Urmare a legii sus menționate au fost expropriate următoarele moșii:
Moșia Găgești¹²⁴,

Proprietar Principesa Calimachi:

- pământ expropriat 715 ha
- parcelabil 596,50 ha
- împrorietăriți 596,50 ha
- rezerva 118,50 ha

Rezerva a fost folosită pentru:

- pășune comună 80 ha
- vatra de sat 20 ha
- școala Găgești 3 ha
- drumuri 14 ha
- serviciul tehnic canton 1,5 ha

Moșia Popeni¹²⁵,

¹²⁴ D.J.A.N. – Vaslui, fond Prefectura județului Fălciu, dosar. nr. 15/1921, f. 2, dosar nr. 19/ 1921, ff.12, 23.

¹²⁵ D.J.A.N. – Vaslui, fond Prefectura județului Fălciu, dosar nr. 13/1919, p. 25.

Proprietatea doamnei Rasela Melicson:

- pământ expropriat 990 ha
- parcelabil 485 ha
- împrorietăriți 485 ha
- rezervă 505 ha

Rezerva a fost predată obștei Urdești.

Moșia Hulubăț, situată pe teritoriul satului Găgești,

Proprietatea doamnei Adela Trandafir:

- total teren proprietate 334,1 ha
- teren expropriat 127,40 ha
- teren parcelabil 127,40 ha
- teren rămas proprietarei 207 ha

Moșia Bălești¹²⁶:

- teren expropriat 143 ha
- parcelabil 87,20
- împrorietăriți 87,20 ha
- rezervă 55,80 ha

Rezerva a fost folosită pentru:

- pășunat comunal 54 ha
- drumuri 1,80 ha

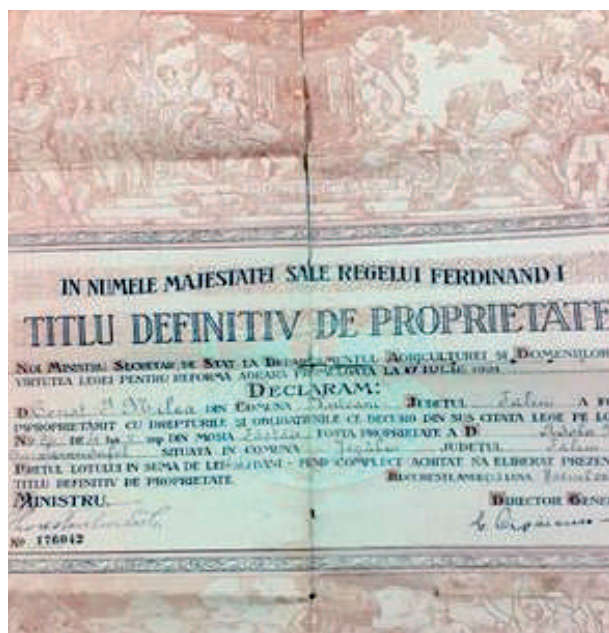
Au mai fost expropriate și alte moșii din teritoriul actual al comunei Găgești, de exemplu: moșia Budăi – proprietar Aglae Corbu; moșia Pârlita – proprietar M. Juvara; moșia Berbeceni – proprietar M. Dumitrescu; moșia moștenitor Botez. Consultând tabelul din arhivă¹²⁷ cu țăranii împrorietăriți, reiese faptul că s-a dat unui număr de 128 de locuitori, din care 49 mobilizați veterani de război și 17 văduve. Tabelele cu împrorietăriți nu au fost întocmite corect, constatându-se ulterior cazuri de cetățeni care au cerut să fie trecuți efectiv pe listele de împrorietărire. Am regăsit astfel 20 de locuitori din satele Găgești,

¹²⁶ De stat, proprietatea spitalului județului Fălciu la origine a fost a doamnei Zoia Botez, defunctă, donată Spitalului și intrată în posesia statului.

¹²⁷ D.J.A.N. – Vaslui, fond Prefectura județului Fălciu, dosar nr.19/1921, f. 110.

Giurcani și Peicani¹²⁸. Din moșia Găgești au fost împroprietărite și 12 familii de țigani, stabilite recent în comuna Găgești, aduși din comuna Lipova, Bacău. Din moșia Popeni au fost împroprietăriți 16 locuitori din comuna Lipovăț, județul Vaslui¹²⁹.

La 20 iunie 1925, locuitorii împroprietăriți au primit și titlurile de proprietate. Cei mai mulți au primit și suprafețe de izlaz, după cum urmează: la Găgești 70 ha, Peicani 120 ha, Giurcani 160 ha, revenind câte 3 vite mari la un hectar izlaz¹³⁰.

Act de proprietate de la reforma agrară din 1921, pe numele de Constantin Milea din Tupilați

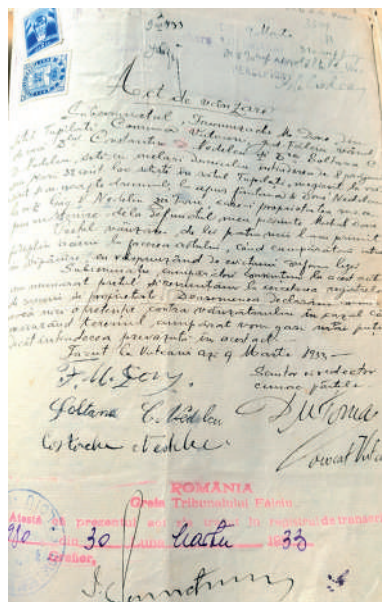
Într-un recensământ de la 1 ianuarie 1929, realizat pentru comuna Vutcani, aflăm situația terenurilor localităților din componența comunei, printre care și Tupilați. Situația pentru satul Tupilați se prezintă

¹²⁸ *Ibidem*, f. 139.

¹²⁹ *Ibidem*, f. 158.

¹³⁰ *Ibidem*, f. 22.

astfel: 163 ha calitatea I; 50 ha calitatea II; total teren arabil 213 ha; fânează 0.25 ha; islaz 20.25 ha; vii 26.50 ha¹³¹. Acest recensământ a fost realizat cu ocazia altei faze a reformei agrare din 1921, numită atât popular cât și oficial *împroprietărirea însurățeilor*, dar realizată între 1928-1929. Și în această perioadă au loc mișcări ale proprietății, existând în sat mai multe acte de vânzare cumpărare. Dintr-un act de vânzare, emis în anul 1933 și autentificat de Tribunalul Fălciu, aflăm că numitul Frumuzache M. Done din satul Tupilați, comuna Vutcani, jud. Fălciu, vinde 8 prăjini sau 14 ari și 32 de centimi, loc seliște în satul Tupilați, lui Constantin și Soltana Nedelcu, la data de 30 martie 1933¹³².

Act de vânzare, emis la data de 9 martie 1933, Frumuzache M. Done

II.8.5. PROPRIETATEA FUNCİARĂ ÎN PERIOADA POSTBELICĂ

Încă de la începutul anului 1945, Partidul Comunist din România și-a impus rolul de conducător, asigurându-și dominația asupra sectoarelor importante din stat. Partidul comunist s-a infiltrat în poziții cheie și a putut să se folosească de anumiți tovarăși de drum, în special cei din Frontul Plugarilor, pentru a influența procesul de transformare socialistă a agriculturii în favoarea lor. Perioada imediată războiului a fost una secetoasă, cu puține ploi. Au apărut în curând probleme legate de hrană, seceta generând foamete. Primul guvern procomunist a fost desemnat la

¹³¹ Ioan Diaconu, *Monografia comunei Vutcani*, Vaslui, 2004, p. 143.

¹³² Informație preluată dintr-un document original, aflat în posesia lui Nedelcu Marin din Tupilați.

6 martie 1945, al doctorului Petru Groza. Groza nu era tocmai comunist, ci un guvern „simpatizant”, care a fost impus de Moscova. Groza înfiinșase în anul 1933 Frontul Plugarilor, o organizație „țăărănească” cu vederi de stânga, iar guvernul său unea toate forțele democratice de la acea vreme, „de largă concentrare democratică”. Fenomenul reformei agrare a fost totuși unul extins, petrecându-se și în alte state din Europa. Istoricul Tony Judt explica faptul că reformele agrare au dorit să amelioreze situația economică a țăranimii pe termen scurt, pentru a elimina o posibilă reîntoarcere a fascismului și a-i reîncadra pe țărani și fermieri în economie¹³³. Remarcăm totuși apariția unei pături sociale formate din mici proprietari, care peste puțin timp aveau să fie deposezați de pământ. Apariția micilor proprietari avea să suplinească dispariția moșierilor, a marilor proprietari de pământuri sau fermieri. Groza concepea reforma ca fiind „cea mai însemnată lege pentru țărani de când există statul modern român”.

II.8.5.1. Reforma agrară din anul 1945

Astfel, la data de 23 martie 1945 a fost emisă legea nr. 187, pentru înfăptuirea reformei agrare, a cărei înfăptuire începuse încă din toamna anului 1944 prin lupta maselor țăărănești, sprijinită de muncitori, prin care se stabilea exproprierea acelor terenuri ce depășesc 50 ha de pământ, precum și confiscarea altor categorii de bunuri respectiv împărțirea acestora către țăranii care erau vizați de criteriile stabilite de lege. S-a stabilit că vor avea întâietate ostașii care sunt concentrați sau mobilizați și toți cei care au luptat împotriva Germaniei naziste. Au fost stabilite comisii de plasa pentru a coordona lucrările reformei agrare, compuse din membrii delegați de comitetele locale¹³⁴. În plasa Vutcani, din comitetul local de împrumut a făcut parte și Nedelcu Ion, din Tupilați. În cadrul acestui comitet au fost stabilite conform legii, criteriile de expropriere: a germanilor și a cetățenilor

¹³³ Tony Judt, *Epoca Postbelică*, București, 2019, pp. 122-123.

¹³⁴ Legea nr 187 pentru înfăptuirea Reformei agrare, M.O. Nr. 68bis din 23 martie 1945, accesată la 16.08.2023 <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocumentAfis/34>.

români care au colaborat cu regimul fascist a lui Hitler, ale criminalilor de război și a celor vinovați de dezastrul țării, care urmau să fie expropriati în întregime. Toate terenurile și bunurile agricole menționate au fost expropriate fără nici o despăgubire, odată cu pământul fiind confiscat și inventarul agricol. Au fost expropriate astfel 1.468.946 ha teren, din care 1.109.002 ha au fost folosite pentru împrăștierea țăranilor și stabilirea suprafețelor de teren ardate împrăștiării prin exproprierea unor mari proprietari de pământ. Legea prevedea printre altele, exproprierea terenurilor agricole care depășeau 50 ha, iar terenurile și toate bunurile agricole aparținând cetățenilor țăranilor fără pământ sau cu pământ puțin, celălalt devenind rezervă de stat. La împrăștiere au avut prioritate ostașii care au luptat pe frontul antihitlerist. La comuna Găgești, comitetul local de reformă agrară a fost constituit din următorii membri: Constantin Pomană, președinte, Neculai Mocanu, secretar, Vasile Bălan, Gheorghe Romașcu, Panaite Vida, membri, care au hotărât exproprierea următoarelor moșii;

Moșia Constantin Niculescu, 50 ha,

Moșia inginer Vasile Cerchez, 150 ha,

Moșia Adela Trandafir, 81 ha,

Moșia moștenitor, Rachela Melicson, 394 ha.

Conform procesului verbal din 11 aprilie 1945, întocmit de membrii comitetului de expropriere și împrăștiere din comuna Vutcani, județul Fălciu, în baza art. 9 din Decretul 187 din 23 martie 1945, pentru înfăptuirea reformei agrare, se hotărăsc următoarele: exproprierea unei suprafețe de 116 ha. din moșia lui C. Botez din Mălăești, din care s-au împrăștiat 116 soldați, prevăzuți în tabelele nominale semnate de Comitetul de Împrăștiere. De asemenea s-a expropriat suprafața de 23 ha. din proprietatea lui C. I. Aftene, cu care s-au împrăștiat 23 de soldați, cu câte un hectar fiecare. S-a mai expropriat și suprafața de 30 ha din moșia doamnei Aneta Victor Isăcescu, terenul fiind dat altor soldați. Aceleiași Aneta i s-a rezervat de către stat suprafața de 50 ha. Și din moșia lui Trandafir s-au împrăștiat alți soldați cu câte un ha, statul rezervându-i tot 50 de ha, probabil pentru rezervă.

Pentru satul Tupilați s-a expropriat suprafața de 100 (una sută) hectare teren din moșia Dl. P. Andrei, pe care s-a împroprietărit luptători de pe front și concentrați din satul Tupilați, cu câte un hectar și jumătate.

Comisa de împroprietărire era alcătuită din Ion Nedelcu, Gh. Munteanu, Ștefan Bulgaru, Dumitru Arsene, Nicolae Peiș, Ion Levescu, Vasile Ciobanu, Ion Robescu, Ion Dima, Gheorghe Zane. Procesul verbal este semnat de membrii comitetului, din partea satului Tupilați semnează Ion Nedelcu. Din acest proces verbal rezultă că un număr de 66 de participanți la război din satul Tupilați au primit pământ în urma reformei agrare din anul 1945.

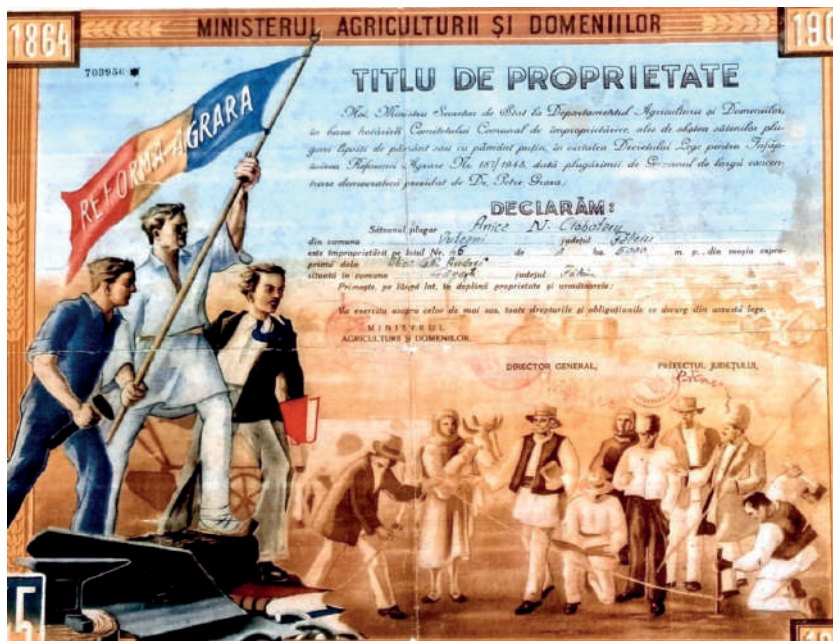
O listă cu locuitorii satului care au primit pământ în urma reformei agrare nu am găsit nici în arhivele primăriei Vutcani și nici a fostului județ Fălciu, de care aparținea satul Tupilați în anul 1945. Din declarațiile bătrânilor cu care am discutat, au primit pământ toți cei care au îndeplinit condițiile stabilite prin lege, cei care au luptat pe front și concentrații, văduvele și urmașii acestora, conform criteriilor stabilite. Deși prizonierii de război au fost considerați criminali de război, cu toate acestea, Anica Ciobotaru, soția fostului prizonier de război Neculai Ciobotaru, a primit 1,5 ha teren agricol, conform titlului de proprietate din anul 1945, împroprietărită pe moșia expropriată de la Alisa Gr. Andrei, situată în comuna Găgești, județul Fălciu.

Reforma agrară inițiată în martie 1945 având ca scop, în primul rând, lichidarea mării suprafețe funciare și împroprietărirea celor săraci, care aveau sub 5 ha de pământ, nu și-a atins nici pe departe scopul scontat. Majoritatea țăranilor din satul Tupilați, în anul 1948, aveau suprafețe de teren cuprinse între 0,5 și 10 ha teren, cu mici diferențe. Din registrul agricol al anului 1948, pentru satul Tupilați din comuna Vutcani, așa cum rezultă din tabelul de mai jos, erau:

- 71 proprietari cu suprafețe cuprinse între 0,5-5 ha;
- 23 proprietari cu suprafețe cuprinse între 5-8 ha;
- 14 proprietari cu suprafețe cuprinse între 8-10 ha;
- 6 proprietari cu suprafețe peste 10 ha.

Deci se poate observa că majoritatea locuitorilor aveau sub 5 ha teren agricol, situație menținută și la colectivizare cu mici diferențe, probabil prin împărțirea unor suprafețe în urma căsătoriei unor tineri din familiile respective.

Dintr-un alt recensământ agricol realizat în 1949 pentru a sprijini colectivizarea, aflăm că satul Tupilați apare cu o suprafață totală de 819 ha., din care suprafață neutilizabilă 20 ha, clădiri și curți 18 ha, păduri 253 ha, vii 37 ha, fânețe naturale 4 ha, pășune naturală 66 ha¹³⁵. Constatăm astfel că față de 1929, unde era vorba de 260 de ha., în 1949 suprafața s-a triplat, deci proprietatea oamenilor până la colectivizare crescuse considerabil și ca urmare a reformei agrare din 1945.

Titlu de proprietate, emis la reforma din 1945, pe numele Ciobotaru Anica

¹³⁵ Ion Diaconu, *Monografia comunei Vutcani*, Vaslui, 2004, p. 144.

II.8.5.2. Cotele obligatorii

Introduse în anul 1951, cotele fixe, obligatorii, reprezentau între 20% și 60% din produsele obținute de țărani. Erau mai scăzute pentru cei săraci și mai crescute pentru cei mijlocași și chiaburi. De multe ori, pentru a-și achita datoriile către stat, țăranii nu veneau cu nimic acasă de pe arie, uneori chiar mai și cumpărau grâu pentru a acoperi cota fixă, așa cum s-a întâmplat în anul 1954 tatălui meu, cumpărând 300 kg grâu. Cea mai grea situație a fost în perioada 1952-1955, iar cei care strângeau obligațiile către stat erau oameni din sat sau din afară. Am reținut în acea perioadă ca agent agricol care se ocupa cu colectarea produselor ce reprezentau cotele fixe pe, Nedelcu Iordache din satul Tupilați și pe Grigorie Vasile din Urdești. Au fost și multe reacții negative din partea sătenilor. Un exemplu concludent, care s-a petrecut în sat și a circulat multă vreme printre săteni, a fost acela al lui Iordache Nedelcu, căruia i s-a secționat nasul cu o seceră de către mai mulți săteni, atunci când acesta trecea într-o dimineață pe valea satului, la cules de porumb. Printre cei acuzați, au fost: Ionel Ciobotaru, Vechiu Neculai și Pancu Costică (Baroi). Aceste cote obligatorii au fost, de altfel, folosite ca metode indirecte pentru intrarea în gospodăriile colective. În anul 1957, apărând mai multe revolte populare, de teama izbucnirii unor răscoale puternice, cotele fixe au fost desființate.

II.8.5.3. Întovărășirea și colectivizarea

Noii împroprietăriți nu aveau să se bucure prea mult timp de roadele pământului primit în urma reformei agrare din anul 1945, nici măcar cei împroprietăriți în anii din urmă. Plenara din 3-5 martie 1949, a Comitetului Central al P.M.R, avea să marcheze începutul unei noi politici agrare, hotărându-se trecerea la așa zisa transformare socialistă a agriculturii, prin crearea gospodăriilor agricole colective (G.A.C.) și a gospodăriilor agricole de stat (G.A.S). Gospodăriile Agricole Colective, de fapt, anulau reforma agrară făcută în anul 1945. Procesul de colectivizare a început întâi prin atragerea țăranilor într-o

formă intermediară de colectiv, *întovărășirea*. Ea reprezenta adică un proces de lucrare în comun a terenurilor, fără a se forma unități agricole cu un statut special de tipul C.A.P.

Transformarea socialistă a agriculturii s-a desfășurat destul de anevoios în zona de sud a Moldovei. Procesul de colectivizare cunoscut de mine a parcurs trei etape: primul proces de implementare, din perioada 1949-1953, în care s-a început cu atragerea țăranilor în întovărășiri și constituirea în cadrul unei comune a unei gospodării colective pentru a fi dată ca exemplu, așa cum a fost cea de la Peicani din comuna Găgești; a doua etapă, între 1953-1956, în care s-a înregistrat o stagnare a procesului, urmare a unor revolte țăărănești din zona Bârladului și nu numai și celei create de moartea lui Stalin prin noul curs imprimat de Hrușciiov pentru calmarea situației, iar a treia, între 1956 și 1962, perioada în care au fost colectivizate majoritatea satelor din fostul raion Murgeni. Cea din urmă a avut în unele sate unele repercusiuni asupra țăranilor.

La nivelul comunei Găgești, primele întovărășiri agricole urmate de înființarea gospodăriilor agricole colective, au avut loc în satul Peicani, încă din anul 1951. A urmat după aceea satul Găgești, care a cuprins și satul Popeni. Ulterior au făcut la fel și oamenii din satele Giurcani și Tupilați. La Tupilați, în anul 1956 s-a înființat Întovărășirea „Agricultura Nouă”, condusă la început de Râclea Ion. Chiar din conținutul cererilor de intrare în gospodăria colectivă, rezultă că majoritatea cetățenilor, lucrau pământul în întovărășire.

Publicațiile vremii consemnează faptul că în 1952 un număr 20 de familii au trecut la Peicani la această formă de organizare, iar în 1956 G.A.C. Peicani înglobase aproape tot satul. Primul președinte al G.A.C. Peicani, a fost Gușganu Cezar, cel care a pus umărul și la constituirea G.A.C. Tupilați în 1958. După satul Peicani, au fost colectivizate și suprafețele din celelalte sate: Găgești în 1954-1955; Giurcani, 1956; Urdești, 1956, iar satul Tupilați, așa cum am precizat, ultimul în anul 1958. Definitivarea procesului de colectivizare s-a făcut pe întreaga comună în anul 1962, așa cum se arată în ziarele vremii.

Încă din anul 1959, satele aparținând comunei Găgești, raportau un procent de 90% suprafață colectivizată.

Presa vremii abundă de astfel de informații despre acea perioadă. Un articol interesant în ziarul regional *Flacăra Iașului*, mai exact în numărul 3327 din 07.05.1957, intitulat: „Oamenii s-au convins că-i vremea să-și unească forțele”, care încă din 1957, reflectă: „Cele 6 sate care formează comuna Găgești din raionul Murgeni sunt așezate între două dealuri. Firul care leagă aceste sate este șoseaua ce duce la Murgeni spre Băsești. Mergând pe acest drum de țară, poți vedea de o parte și de alta tarlale întinse pe care grâul s-a ridicat de-o șchioapă, altele brăzdate din toamna sau primăvară. Pe o mare parte din suprafața câmpului au dispărut haturile care constituiau «obstacole» în calea tractoarelor și combinelor, acele focare de infecție și culturi de dăunători.

Oamenii s-au convins că-i vremea să-și strângă forțele laolaltă, să-și muncească pământul în comun, deoarece numai așa vor obține recolte bogate, vor avea casele pline de belșug. Și tocmai de aceea ei și-au unit fâșiile lor înguste de pământ. Țăranii muncitori din comuna Găgești au ascultat cuvântul înțelept al partidului nostru și au pornit cu încredere pe calea transformării socialiste a agriculturii. Comuna Găgești este cooperativizată aproape în întregime. Iată situația pe satele comunei:

Denumirea satelor	Nr. familii		Nr. unități socialiste	Suprafața cooperativizată	Observații
	în sector socialist	în afară			
Giurcani	259	8	4	679	-
Peicani	230	6	3	1032	-
Găgești	107	6	2	404	-
Tupilați	110	20	2	246	-
Popeni	20	-	1	65	-
Urdești	89	3	1	380	-

Graficul nu face altceva decât să oglindească succesul obținut în munca de cooperativizare de către comuniștii și deputații din cele 6

sate. Aceștia își vor lucra pământul în gospodăriile colective sau în tovărășiile agricole existente – supravegheați de către cadrele didactice, salariații și de activiștii comitetului raional de partid Murgeni.

Discutăm la Sfatul popular comunal împreună cu tov. Constantin Bălan, secretarul comitetului comunal de partid și cu tov. Ștefan Ciubotaru, deputat și președinte al întovărășirii agricole din Tupilați. Tovarășul Constantin Bălan spunea că numai într-o zi și jumătate un colectiv format din Constantin Ciuraru, membru al Comitetului comunal de partid, St. Ciubotaru, Ioniță Negara, președintele comitetului executiv al Sfatului Popular comunal, Anton Donea, întovărășit și secretar al organizației de partid din sat, întovărășitul Ion Riclea și alții, au reușit să lărgescă perimetrul întovărășirii agricole din satul Tupilați cu suprafața de 46 de hectare. I-am cerut tovarășului secretar al comitetului comunal de partid exemple concrete de munca lor pe teren. Atunci a intrat în vorba St. Ciubotaru, președintele întovărășirii agricole din Tupilați, că doar despre colectivul din care făcea și el parte era vorba.

«- Am mers cu munca de lămurire din casă în casă și am reușit să facem treabă bună. Le-am vorbit oamenilor despre recoltele obținute de întovărășirea noastră (grâu 1500 kg, porumb 2000 kg la ha), despre aplicarea regulilor agrotehnice, despre avantajele lucrării pământului cu mașinile și tractoarele statului, despre reducerea de impozite, despre așezările acelea mândre ale colectiviștilor din Peicani ca: magazii de cereale, saivanul, grajdul, cotețul de păsări, maternitate pentru scroafe, sediul și câte altele făcute prin munca lor. Comuniștii și agitatorii întovărășiți au pătruns bine cu vorba la inima oamenilor pentru că ei au cunoscut și recoltele obținute în întovărășire și avantajele ce le oferea munca în comun.

Ș-apoi oamenii au văzut și ei cum colectiviștii și întovărășiții duc o viața din ce în ce mai îmbelșugată și de aceea vin în număr mare alături de aceștia. *Gheorghe V. Nedelcu*, din satul meu a intrat cu tot pământul în întovărășire, *Ghe. P. Ciubotaru* cu toate cele 5 hectare și jumătate, *Petrache Ciobanu*, *Ion I. Ghe. Nedelcu* și alți întovărășiți au mai adus noi terenuri în întovărășire.»

Roadele muncii de lămurire care a îmbrăcat diferite forme, n-au întârziat să se arate. Numai de la Plenara C.C al P.M.R., din decembrie 1956 și până la 20 aprilie a.c, în satul Peicani a luat ființă o nouă întovărire agricolă cu 27 de familii și 74 hectare, la Popeni o întovărire agricolă cu 20 de familii și 65 hectare, la Giurceni o întovărire agricolă cu 95 familii și 259 hectare, la Tupilați o întovărire agricolă cu 65 familii și 157 hectare”.¹³⁶

Articolul curent consemnează faptul că multe așezări erau în plin proces de colectivizare, printre care și Comuna Găgești. Satul Tupilați era totuși pe atunci doar la nivelul de întovărire, acesta pornind spre drumul colectivizării abia în august 1958. Întovărirea *Agricultura nouă* a funcționat până la colectivizarea din 1958. Procesul de colectivizare în sat s-a desfășurat rapid și fără prea mari eforturi, asta după ce mai multe luni de zile au fost făcute presiuni serioase asupra tatălui meu, Nedelcu Ion, care era pionul principal în realizarea acestui obiectiv în satul Tupilați.

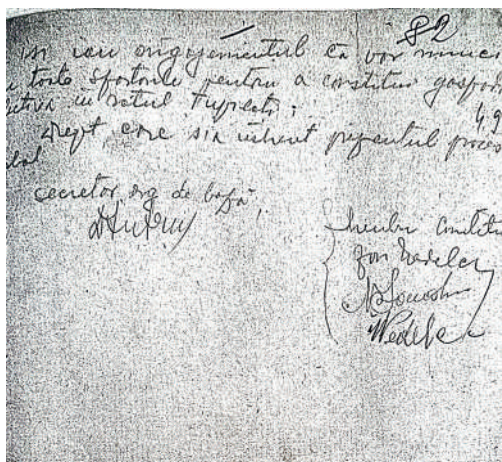
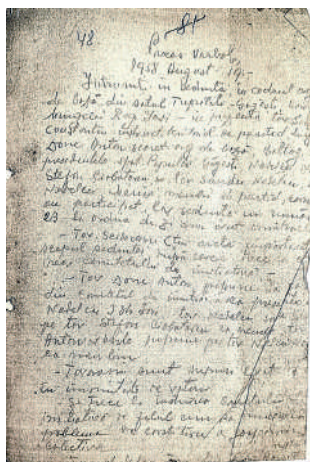
La 19 august 1958, întruniți într-o ședință în cadrul organizației de bază, P.M.R., din satul Tupilați, în prezența tov. Seidecaru Constantin, instructor teritorial de partid Murgeni, Done Anton, secretarul org. de bază, Baltag Gheorghe, președintele Sfatului Popular Găgești, Nedelcu Ion, Ștefan Ciobotaru, Sandu Nedelcu și Nedelcu Maria, membrii de partid, alături de alți 23 de cetățeni din satul

Fragment dintr-un articol
din Flacăra Iașului, 1959

¹³⁶ Flacăra Iașului, nr. 3327 din 07.05.1957.

Tupilați, au stabilit, în urma discuțiilor purtate, formarea unui comitet de inițiativă, format din Nedelcu I. G. Ion, Nedelcu Sandu, Ștefan Ciubotaru și Anton Vasile. Ei urmau să constituie comitetul de inițiativă pentru înființarea G.A.C. 23 august Tupilați.

Proces verbal al Comitetului de inițiativă de înființare
al G.A.C. Tupilați (19 august 1958)

În următoarele zile, între 20 și 22 august, comitetul raional de partid a comunicat Secției agrare a Raionului Murgeni, propunerea de a pune în viață dorințele sătenilor din satul Tupilați, Comuna Găgești, raionul Murgeni, privind constituirea unui G.A.C. la Tupilați. La rândul său, comitetul raional de partid transmite comitetului regional Iași dorința cetățenilor din Tupilați de a se forma o gospodărie colectivă, cu denumirea de 23 august. Pe 24 august, conform procesului verbal întocmit atunci de Ilie Stan, a avut loc adunarea generală de constituire a G.A.C. 23 august, Tupilați, unde au participat un număr de 50 de locuitori ai satului din care 46 aveau deja cereri de înscriere în gospodărie. Pe ordinea de zi s-au discutat; darea de seamă a comitetului de inițiativă în problema colectivizării, alegerea consiliului de conducere și al comisiei de revizie și discuții libere și propuneri. La adunare au participat mai sus amintiții Seidecaru Constantin, Baltag Gheorghe, Comănescu

Constantin (secretar al comitetului raional de partid), persoanele indicate împreună cu alți locuitori de vază ai satului printre care Nedelcu I. G. Ion, Anton Done, Ștefan Cebotaru, Chicu Ioan I, Popa Marin.

uplat Act de constituire				
nr.	Numele în promisiune	Clasă	Alimentație	Semnătură
1	Cebotaru Ștefan	68	P. M. R.	Cebotaru Ștefan
2	Cebotaru Titu	58		X Cebotaru Titu
3	Nedelcu I. G. Ion	47	P. M. R.	Ion Nedelcu
4	Nedelcu Elena	40		Elena Nedelcu
5	Nedelcu Ștefan	40		Ștefan Nedelcu
6	Nedelcu Elena	43		Elena Nedelcu
7	Nedelcu Ștefan	50		Ștefan Nedelcu
8	Nedelcu Maria	38	P. M. R.	X Nedelcu Maria
9	Nedelcu Ștefan	23		Ștefan Nedelcu
10	Nedelcu Ștefan	17		Ștefan Nedelcu
11	Cebotaru Elena	16		Elena Cebotaru
12	Ștefan Cebotaru	36		Ștefan Cebotaru
13	-11- Ioana	38		Ioana Ștefan
14	Popa Marin	49		Popa Marin
15	-11- Ștefan	39		Ștefan Popa
16	Ioan Ioan I	59		Ioan Ioan I
17	-11- Adela	40		Adela Ioan
18	Maria Nedelcu	39		Maria Nedelcu
19	-11- Anina	25		Anina Nedelcu

Tabel cu primii locuitori ai satului care au semnat adeziunea de intrare în G.A.C. (19 august 1958)

În urma dezbaterilor aprinse, a dării de seamă prezentate de către Nedelcu I. Gh. Ion, președintele comitetului de inițiativă, s-a hotărât ulterior constituirea G.A.C. 23 august Tupilați, alegându-se primele organe de conducere. În consiliul de conducere al G.A.C. a fost ales ca președinte al acestuia, Nedelcu I. Gh. Ion, iar ca membri ai mai sus amintitului consiliu au fost aleși: Ștefan Cebotaru, Chicu Ioan I., Ciobotaru Chicu și Nedelcu Maria.

De asemenea a fost aleasă și comisia de revizie a G.A.C., compusă din președintele Popa Marin, Aftenie Mihai și Toader Constantin. Propunerea lui Ciobotaru Titi ca din comisia de revizie să facă parte și Ciobanu Ion (Covrig), a fost respinsă de plenul adunării, pe motiv că ar fi rude apropiate, propunându-l pe Toader Constantin ca membru în locul său.

După înființarea G.A.C. 23 August, Tupilați, din care au făcut parte la început 46 de familii, s-a trecut la organizarea propriu-zisă a acestuia, prin stabilirea unor treburi gospodărești: un sediu al gospodăriei, care inițial a fost stabilit la școala din Tupilați. După aceea sătenii s-au orientat la o casă ce fusese a unui gestionar de magazin, Ștefăniu, lângă Olaru, care era părăsită pe atunci, iar oamenii din sat erau destul de reticenți, pentru că această casă avea un trecut nu tocmai plăcut. În decurs de câteva luni de zile și ceilalți locuitori ai satului au aderat la G.A.C., conform cererilor existente la dosar, rămânând până la sfârșitul lunii februarie 1959 doar un număr de 24 de familii neînscrise în gospodăria colectivă.

Primul Președinte ales al G.A.C. Tupilați – Nedelcu I. Ghe. Ion, în șareta trasă de armăsarul Puiu

115 83 (129) R.R.
 Tovarășii Președinte
 Subsemnatul I. Ion G. Ștefăniu din
 satul C. Ștefăniu, com. Ștefăniu, ra. Rădăuți, județ. Iași
 în calitate de președinte al G.A.C. 23 August din
 acest sat, municipalitate, prezintă:
 1) 2.45 ha. de câmp înveci la întințarea com. Ștefăniu
 Noua din acest sat
 2) 0.45 ha. plantată de lăcui la fundul Valei
 3) 0.30 ha. de suprafață casă, clădire, bradă și
 salcâm.
 Trăiesc R. R. Ștefăniu, județ Iași
 6 Februarie 1959 Ștefăniu, com. Ștefăniu
 Ghe. Ștefăniu
 Tor. Președinte al G.A.C. 23 August
 sat. Tupilați - Ștefăniu

Ion. Președinte
 Subsemnatul David Ghe-
 Ștefăniu din com. Ștefăniu
 Raionul elanului R. R. Iași
 are în satul G.A.C. 23 August
 cu dreptul de a avea teren
 oneri precum la întințarea
 apăsătoare la vale, în vecine
 în vecine - 2. Buiteni
 de minime.
 Sutu David & Ștefăniu
 Sutu David, com. Ștefăniu
 Tor. Președinte al
 G.A.C. 23 August Sutu
 Tupilați -

Cerere de intrare în G.A.C. Tupilați, pe numele David Ghe. Ștefan și Dumitru Stoienciuc

La finalul anului mai rămăseseră doar 5 familii, cu următorii capi: Ciobotaru Fr. Gheorghe, David Ion (Nicu), Pancu Manole, Nicuță Beșliu, Ceacăru V. Gheorghe. Din luna februarie 1959, cei care nu erau trecuți în G.A.C. își lucrau terenul individual, având un grafic de lucrări agricole stabilit de către primărie, conform tabelului nominal existent la dosar. Toate familiile din sat dețineau la colectivizare suprafețe totale cuprinse între 0,5 și 12 ha, care cuprindea pământ arabil, pășuni, vii, fânețe, animale de muncă, atelaje. Interesant este faptul că majoritatea familiilor, la trecerea în gospodăria colectivă, nu s-au înregistrat cu întreaga suprafață de teren avută în proprietate. Din consultarea cererilor de intrare în colectiv, acestea au înscris suprafețe mici de teren, între 0,5 ha și 7,5 ha, conform tabelelor anexe.

Începând din ziua următoare, la sediul improvizat la școală stăteau la rând mai mulți cetățeni care solicitau intrarea în colectiv. La început aceștia au solicitat să se înscrie cu o suprafață de teren mai mică și doar cu un bou de muncă, situație acceptată de tatăl meu. Ulterior, văzând ca nu au ce face cu terenul și boul de muncă, au solicitat refacerea cererii de înscriere, solicitare care nu s-a materializat în modificarea cererilor (din cercetări rezultând că au rămas aceleași, nemodificate), iar terenurile neînscrise și boul de muncă au trecut de facto în gospodăria colectivă, aceștia realizând că stau mult mai bine în gospodăria colectivă.

Pentru cele cinci familii neînscrise în colectiv la sfârșitul anului 1959, conducerea gospodăriei colective a stabilit ca terenurile acestora, în urma unor măsurători, să fie repartizate la marginea tarlalelor, pentru ca aceștia să-și poată lucra individual pământul. Dintr-un tabel găsit la dosar, rezultă că la data 1 februarie 1959 un număr de 167 de familii aderaseră la G.A.C., iar un număr de 5 familii își lucrau pământul individual. Cei care au aderat, au venit cu tot inventarul viu și mort, conform tabelului: pământ, car cu boi, cai cu căruțe, pluguri, grape, machine și brațe de muncă. Analizând cererile de intrare în colectiv, la un număr de 121 de cereri am găsit diferențe între ceea ce au declarat prin cerere și cele găsite în tablelele cu toate datele actualizate,

cu privire la: suprafețele de teren, animalele de muncă, boi și cai, brațele de muncă și atelajele.¹³⁷

Procesul de colectivizare din satul Tupilați este redat foarte sugestiv tot în ziarul regional, *Flacăra Iașului*, din 27 august 1958, într-un articol cu titlul, *Calea belșugului*.

În acest articol este prezentată sărbătoarea zilei de 24 august 1958 cu ocazia înscrierii cetățenilor în Gospodăria Agricolă Colectivă, 23 august Tupilați. Iată conținutul articolului: „În raionul Murgeni, alte două noi gospodării colective. La Tupilați, nu cred să fi visat fostul proprietar Cerchez că foștii robi vor ajunge să sărbătorească de 24 august un asemenea eveniment. Și chiar pe fosta-i moșie! Numai dându-i singuri știu cât și-au dorit ziua asta. Acum gospodăria colectivă din Tupilați este o realitate. Este a patra colectivă din comună. Au avut oamenii exemple sub ochi lor. Nu este an în care să nu se obțină 5-600 kg de grâu mai mult la hectar decât întovărășiții. Și cum fiecare sătean își are rubedeniile lui prin toată comuna, foloasele colectivei s-au răspândit ușor de la unul la altul. Până la urmă au semnat cererea și puținii care mai stăteau pe gânduri. « *Mai cumetre, pune mâna pe plumb și scrie cererea! Ce mai vreți? Nu-i de ajuns ca în fiecare an culegi aproape jumătate cât noi?* » Omul își dădea pălăria pe ceafa și apucând tocul de coada iscălea. Așa se adunau cererile. Pe primele le-au semnat Ștefan Ciobotaru, Ion Nedelcu și Vasile Anton. Toți, comuniști. Ei au fost sufletul comitetului de inițiativă. Încă dinainte de 23 August aveau strânse 25 de cereri. Cu toții hotărâsc să-și înființeze colectivă. Și astfel, o zi după ce sărbătoresc 14 ani de la eliberare, au sărbătorit inaugurarea în comună cu două sate complet colectivizate, pământul icnea sub picioarele colectivizatorilor. Nu mai fusese de mult așa o horă. Era vesel și Nedelcu Sandu și Ciobotaru Chicu, cei care la inaugurare amintiseră oamenilor de zilele amare din trecut. Vorbeau încruntați și strângeau pumnii când își aminteau de „*bunătatea*” boierului. Dar mai vesel era parcă utemistul Ghiță Ciobotaru. Dăduse cererea chiar în timpul inaugurării. «Hai mai nevastă să te-nvârtesc oleacă, nu mai

¹³⁷ *Flacăra Iașului*, din 27 august 1958.

fi botoasă. Am fost noi ultimi la înscris, dar am fi primii la treabă și tot bine o să fie./ Dacă zici tu, hai, răspunse femeia» și se pierdură în vârtejul de veselie”.¹³⁸

De la 24 august 1958 și până pe 12 martie 1959, a fost colectivizată peste 90% din suprafața locuitorilor satului, așa cum rezultă din procesul verbal încheiat la data de 12 martie 1959, în care delegatul tehnic din partea secției agricole a raionului Murgeni Andrei I. Ionel, împreună cu Domiciuc Constantin, agent agricol al Sfatului Popular al comunei Găgești au predat suprafața inventariată conducerii G.A.C. Tupilați reprezentată de Nedelcu I. Ghe. Ioan ca președinte și Stan Ilie ca și casier-contabil, după cum urmează:

1. La punctul Dealul Viilor suprafața de 40,1 ha;
2. La punctul Calea platou suprafața de 25,2 ha;
3. La punctul Calea suprafața de 30,5 ha;
4. La punctul Calea peste Elan suprafața de 10,6 ha;
5. La punctul Hulubăț suprafața de 153,2 ha;
6. La punctul Hulubăț Deal suprafața de 86,2 ha;
7. La punctul Fâstâci suprafața de 113,1 ha;
8. La punctul Elan șes suprafața de 39 ha;

Total arabil: 498 ha

9. În diferite puncte ale satului 1,71 ha;
10. În diferite puncte ale satului 39,33 ha;
11. În diferite puncte ale satului 29,32 ha;
12. În diferite puncte ale satului 29,31 ha;
13. În diferite puncte ale satului 4,14 ha.

Total general: 601,88 ha.

Din această suprafață s-a scăzut suprafața de 65 ha, care s-a acordat ca lot în folosință, (loc tip) membrilor gospodăriei colective. De asemenea, la data de 12 septembrie 1959, comisia comună pentru lucrări de evidență funciară formată din: Baltag Gheorghe, președintele Sfatului Popular Găgești, Domiciuc Constantin, agent agricol, Cucu Gheorghe, tehnician agronom, Profir Vasile referent principal,

¹³⁸ *Ibidem.*

Leu Elena secretar Sfat Popular comuna Găgești, ing. Roșu Vasile și tehn. Niță Alecu, în urma definitivării lucrărilor de evidență funciară și confruntarea cu datele din documentația tehnico-economică precum și cele rezultate din teren, constată și predau președintelui G.A.C. 23 August, Tupilați, Nedelcu Ion, următoarele suprafețe de teren: arabil 540,6 ha, din care irigat 2,07 ha, vii 6,71 ha, pășune 39,31 ha, plantații 31,83 ha, ravene 0,96 ha; total 617,85 ha. Loc tip arabil 30,07 ha, vii = 36,88 ha; total 66,8 ha. Total general: 686,7 ha.

De asemenea, dintr-un alt proces verbal, din data de 26 martie 1960, în urma cadastrului efectuat de către secția agricolă a raionului Murgeni, au fost predate suprafețele de teren arabil ce revin GAC 23 August Tupilați în prezența președintelui GAC Tupilați Nedelcu Ion, a președintelui Sfatului Popular al comunei Găgești, Baltag Gheorghe și a tehnicianului comunal, Cucu Gheorghe, după cum urmează:

Nr. tarlalei	Denumirea tarlalei	Suprafață (ha)
1	Ulm	27,50
2	Dealul satului	5,77
3	Cale 1	33,08
4	Cale 2	33,52
5	Cale 3	4,59
6	Dealul Viilor	49,04
7	Dealul Viilor	1,74
8	Vatra satului	30,69
9	Punctul cale Casianu	5,94
10	Șes Elan	4,41
11	Șes Elan	17,19
12	Coastă Elan	18,43
13	Nucărie + Coasta Elan	151,53
14	Podiș Holobăț	153,27
15	Punctul Pandela	64,42
Total arabil		601,15

Rezultatele muncii colectiviştilor din sat au fost intens mediatizate la vremea respectivă în presa vremii. Chiar din prima etapă după demararea procedurii de colectivizare, membrii acesteia au început să-şi facă planuri, să-şi construiască grajduri pentru animale şi alte anexe necesare desfăşurării activităţii. Ziarul, *Flacăra Iaşului* din data 18.11.1960 consemnează: „Construcţii ieftine în Gospodăria agricolă colectivă 23 August din Tupilaţi, raionul Murgeni. (...)aceasta se numără printre cele mai tinere gospodarii din raion. Colectiva avea nevoie de numeroase construcţii gospodăreşti. Pentru a face construcţii ieftine şi durabile, colectiviştilor au hotărât să folosească din plin resursele locale. Printre alte construcţii ridicate până în prezent se numără şi pătulele de porumb. Cele 3 pătule le-au executat prin împletitura de nuiele de salcie. Costul unui pătule se ridică la numai 500 lei. Colectiviştii: Ion I. Mihal, Ghe. Cimpoeşu, Gh. Ceacăru, Ghe. Chiriac şi V. Ghe. I. Mihal au contribuit la reducerea preţului de cost”.¹³⁹ Tot *Flacăra Iaşului*, dar din 16.12.1960, consemnează: „Entuziaşti, peste douăzeci de tineri din gospodăria colectivă Tupilaţi, raionul Murgeni, răspunzând chemării U.T.M., au executat prin munca colectivă lucrări de amenajare a drumului sătesc şi au construit un pod şi 7 podeţe. Tinerii din colectivă au în plan şi alte obiective cu caracter gospodăresc pentru îndeplinirea cărora muncesc acum din plin”.¹⁴⁰

În acea perioadă, pentru perfecţionarea cadrelor în conducerea gospodăriilor colective, preşedinţi, brigadieri (fermieri) din zootehnie şi din cultura mare, contabili, casieri, toţi cei care se aflau în aparatul de coordonare a unor activităţi, au fost şcolarizaţi prin cursuri intensive de lungă sau scurtă durată la nivelul regiunii Iaşi. În ziarul *Flacăra Iaşului*, apar articole care descriu aceste lucruri. Articolul, „Colectiviştii-elevi”, este elocvent în acest sens, şi descrie începutul acestor cursuri la Iaşi, la Centrul de pregătire a cadrelor de conducere din gospodăriile colective. Iată articolul: „în corpurile de clădire din imediata apropiere a G.A.S. Copou, urmele şantierului se mai cunosc,

¹³⁹ *Flacăra Iaşului*, nr. 414 din 4 decembrie 1959.

¹⁴⁰ *Ibidem*, nr. 464 din 16 decembrie 1960.

vechile clădiri parcă au întinerit sub prospețimea tencuielilor, a varului și vopselelor. (...) Aici, în clădirile renovate, s-a deschis de curând Centrul școlar de pregătire a cadrelor de conducere din gospodăriile agricole colective de pe lângă Institutul Agronomic Ion Ionescu de la Brad, centru școlar organizat de Ministerul Agriculturii. Elevii sunt președinții, contabilii și brigadierii zootehnici, dornici de a-și ridica calificarea, de a deveni cadre de nădejde ale gospodăriei agricole colective.... Președintele G.A.C. Cârja, raionul Murgeni, a ținut să precizeze: ni s-au creat condiții deosebite pentru a învăța. Săli de clasă frumos amenajate, material didactic de toate felurile. Și aș mai adăuga ceva, a interveni Ion Nedelcu, președintele colectivei 23 August din satul Tupilați, raionul Murgeni: în fiecare luni, miercuri și vineri ni se prezintă filme agricole speciale, iar duminică câte un film artistic. Și în afară de acestea, fiecare are posibilitatea de a audia emisiunile de radio și de a viziona emisiuni agricole la televizor”.¹⁴¹

Situația

Justificativă a suprafețelor întregului teritoriu a satului
Tupilați însumată din registrul agricol

Sectorul	T E R E N										Observ.	
	TOTAL		ARABIL		Vie		Pășune		Livadă			
	Ha	a	Ha	a	Ha	a	Ha	a	Ha	a		
Intov. agr.	563	99	563	99	—	—	—	—	—	—	—	
Indiv.	—	—	—	—	34	45	49	37	—	—	34 25 4 34	
Chiraburi	7	96	6	40	0	25	0	66	—	—	0 50 0 15	
TOTAL	571	95	570	39	34	70	49	93	—	—	34 75 4 49	

Sef. Sect. Agr.
Ing. Lucian

Intocmit
Sef. Serv. O.T.A.
Ing. Kamenitz

Situația justificată a suprafețelor de teren a satului Tupilați, pe categorii de folosință, în anul 1958, la intrarea în G.A.C.

¹⁴¹ Ibidem, nr. 463 din 7 decembrie 1960.

În perioada de început a colectivizării, au venit în sat specialiști agricoli, ingineri agronomi și zootehniști pentru îndrumarea țăranilor în aplicarea tehnologiilor de cultură și a tehnologiilor de creștere a animalelor. Îmi amintesc că în anul 1959 a fost detașat de la regiunea Iași, inginerul agronom Ciulei Ion, un foarte bun specialist, fiind de un real folos și cetățenilor din sat. S-a remarcat, atât prin sprijinul tehnic, ținând cursuri agrozootehnice cu membri colectivști, cât și prin sprijinul moral și material dat unor săteni. Aș aminti aici, sprijinul dat tânărului Dorel Ciacăru, pentru a urma studiile liceale la Iași.

În anul 1962, la data de 12 aprilie, s-a încheiat oficial colectivizarea țării. La acea dată, la București, odată cu inaugurarea clădirii, Casa Scânteii, a avut loc și un Congres extraordinar al țărănimii pentru omagierea încheierii procesului de colectivizare a agriculturii. Au fost prezenți 11.000 de țărani din toată țara. De la nivelul comunei Găgești, colectivizată în întregime, au participat mai mulți țărani cu funcții de conducere, din satul Tupilați a participat președintele consiliului de conducere, Nedelcu I. Gh. Ion, iar de la Peicani, Guzman Cezar. Din relatările tatălui meu, Nedelcu Ion, am reținut că la acel congres au luat cuvântul mai mulți președinți de G.A.C. din regiunea Iași, remarcându-i pe cei de la Cârja, Costești, Târzii, Răducăneni, cu toții fiind foarte entuziaști. Cel mai mult l-a impresionat însă scriitorul Mihail Sadoveanu, deputat în Marea Adunare Națională, care în cuvântul său a spus: „...numărul celor prezenți azi la Congres, adică 11.000 de țărani veniți din toată țara, este același cu numărul celor uciși în răscoala de la 1907, iar astăzi, consider că s-a făcut dreptate și pentru ei...”.

Foștii proprietari, adică țăranii colectivizați, deveniseră muncitori agricoli. Toți cei care munceau în G.A.C., inclusiv personalul de conducere, erau normați cu „norme convenționale” pentru munca prestată și transformate ulterior în bani și produse. Valoarea unei norme convenționale la început era de 4 lei/normă la care se adăuga, la fiecare normă, 2 kg de porumb, 2 kg de grâu și alte produse în cantități stabilite: fasole, cartofi, miere de albine, brânză, vin, legume, etc. În cadrul gospodăriei colective, s-au remarcat în acea perioadă mai mulți

gospodari din sat, aceștia realizând un număr record de norme de muncă în primii ani. I-aș menționa aici pe: Ciobotaru Frumuzache, Pancu Done, Ciobotaru Neculai, Dima Ion, Nedelcu Gh. Vasile, Anton Vasile, Stoienciu Donică, Mihal Vasile(Godică), Dumitrică Ion și alții.

Colectiviste la grădina de legume, în frunte cu Brigadier Ciobanu Ion (Covrig), 1959

Dizolvarea proprietății și munca în colectiv a produs și unele mutații în rândul comunității. A apărut acea emulație și competiție în muncă, tot mai mulți săteni căutând să facă cât mai multe norme de muncă, chiar apăruseră acea „invidie” între ei. Contabilul-casier, Ilie Stan, răspundea zilnic la fel de fel de întrebări legate de numărul de zile de muncă, având și numeroase reclamații. Mulți erau interesați să-și dea copiii la școli, pe la oraș, satul a început să prindă viață, se organizau diferite evenimente, concursuri și întreceri sportive, serbări câmpenești, baluri, hori, etc. Chiar din primul an a început funcționarea în sat și a unei grădinițe de copii susținute tot de colectiv. Majoritatea gospodărilor și-au învelit casele cu tablă galvanizată, unii și le-au refăcut din temelii. Au fost și săteni, foști proprietari, care au preferat să nu lucreze în cadrul gospodăriei colective, neadaptându-se acestui

mod de a lucra pământul, unii au plecat din sat și și-au găsit locuri de muncă în alte localități, făcând zilnic naveta sau mutându-se definitiv. Așa i-am cunoscut pe: Râclea Ion, Nedelcu Sebastian, Ciobotaru Petrache, Ciobotaru Ionel și alții.

În urma încheierii acțiunii de colectivizare din aprilie 1962, s-a dispus unificarea celor mici, la început câte două sate iar mai apoi toate satele din comuna Găgești. Astfel, G.A.C. 23 august Tupilați, s-a unificat la sfârșitul anului 1962 cu G.A.C. 11 iunie Găgești, rezultând G.A.C. Găgești, fiind ales ca președinte Nedelcu I. Gh. Ion. Tot în acea perioadă, G.A.C. Peicani s-a unificat cu G.A.C. Giurcani, fiind ales președinte Guzman Cezar.

Fotografie de la constituirea G.A.C. Găgești, 12.11.1962 (unificarea G.A.C. 23 august Tupilați cu G.A.C. 11 iunie Găgești)

În anul 1965 toate G.A.C.-urile de pe raza comunei Găgești au fost unificate într-un singur colectiv, schimbându-se și denumirea acestuia, în C.A.P. Găgești, alegându-l ca președinte pe inginerul agronom, Ioan Bunu de la Peicani, iar ca vicepreședinte pe Nedelcu I. Ghe. Ion de la Tupilați. În toamna anului 1968, Nedelcu I. Ghe. Ion de la Tupilați, revine în funcția de președinte al C.A.P. Găgești, funcție pe care o va îndeplini până în anul 1972, acesta fiind înlocuit cu Chirciu Gherasim de la Giurcani în urma unei adunări generale nestatutare, rezistând doar o

lună de zile în funcție, fiind înlocuit apoi cu Butnaru Costică, operator însămânțător. În anul 1991, C.A.P Găgești, în urma apariției legii fondului funciar nr. 18, se autodizolvă, iar foștilor membri colectivști li s-a reconstituit dreptul de proprietate. Totodată, toate bunurile existente la acea dată în cadrul unității, au fost împărțite aleatoriu între foștii colectivști, majoritatea construcțiilor fiind demolate, iar sediul acesteia fiind astăzi ocupat de Primăria Găgești.

Statutul model al G.A.C., după care s-au ghidat timp de 35 de ani cei care au condus destinele comunității

II.8.6. PROPRIETATEA FUNCİARĂ ÎN PERIOADA POSTDECEMBRISTĂ

În perioada anilor 1945-1989 statul comunist din România a preluat majoritatea terenurilor cu destinație agricolă aflate în proprietatea diverselor persoane, ducându-le în patrimoniul G.A.C. După anul 1989, răsturnându-se puterea comunistă, noua ordine politico-socială a manifestat un interes deosebit în restituirea acestor terenuri, fiind promovată Legea nr. 18/1991, a fondului funciar care a oferit tuturor persoanelor dreptul de a solicita retrocedarea terenurilor agricole preluate în mod abuziv de către stat. În prima etapă li s-a reconstituit dreptul de proprietate în limita suprafeței de 10 ha de familie, în echivalent arabil. Ulterior prin alte legi, această prevedere a fost modificată putându-se reconstitui dreptul de proprietate al deținătorilor de drept sau a moștenitorilor acestora pentru întreaga suprafață de teren, *restitutio in integrum*, dacă ele au fost solicitate potrivit legilor în vigoare.

COMISIA JUDEȚEANĂ PENTRU STABILIREA DREPTULUI
DE PROPRIETATE ASUPRA TERENURILOR

JUDEȚUL VASLUI
NR. 229/46997

CODUL 38163958

TITLU DE PROPRIETATE

Comisia județeană pentru stabilirea dreptului de proprietate asupra terenurilor, pe baza propunerii Comisiei comunale, orașenești, municipale și a prevederilor Legii nr. 18/1991 a Fondului Funciar,

DECLARĂ

Căstărușul (s) NEDELCU GH. ION
(moștenitori defunctului) (ei)

din satul TUPILATI comuna, orașul, municipiul GĂGEȘTI
județul VASLUI primește în proprietate o suprafață totală
de 7 (șapte) ha 1300 mp., din care:

- prin reconstituirea dreptului de proprietate 7 ha 1300 mp.,
- prin constituirea dreptului de proprietate ha mp.,

situată pe terenul satului TUPILATI comuna, orașul, municipiul
GĂGEȘTI structurată și amplasată conform celor de pe vers.

Proprietarul va exercita asupra celor de mai sus, toate drepturile și obligațiile ce decurg din lege.

PREFECT Nicolae Păscu SECRETAR Costică Coatu

DIRECȚIA GENERALĂ PENTRU AGRICULTURĂ ȘI ALIMENTAȚIE
DIRECTOR GENERAL Ion Dima

OFICIUL DE CADASTRU ȘI ORGANIZAREA TERITORIULUI
DIRECTOR Mihail Căpușneanu

DATA 11.08.1996

ROMÂNIA

Titlu de proprietate, emis după legea 18/1991

Reconstituirea dreptului de proprietate, s-a făcut în cea mai mare parte de vechile amplasamente, suprafețele de teren au fost retrocedate conform datelor existente în registrul agricol din anul 1958 și a cererilor de intrare în colectiv. Situația proprietăților existente în sat în perioada colectivizării (1958-1959) au fost luate în calcul la restituirea proprietăților conform legii 18/1991, inclusiv după tabelele ce se regăsesc la sfârșitul acestei lucrări. O parte dintre proprietari muriseră între timp, terenurile acestora fiind retrocedate moștenitorilor legali. Prin restituirea proprietăților, atât celor împrumătăți cât și a celor expropriați la ultimele două reforme agrare, cea din 1921 și cea din

1945, s-a depășit cu mult suprafața existentă la nivelul comunei, o parte din proprietari neputând fi puși în posesie, primind în schimb acțiuni la fondul *Proprietatea*.

Referindu-ne la satul Tupilați în lumina noilor reglementări europene, acesta este definit astăzi ca un teritoriu unde predomină activitățile agricole și unde elementele spațiului rural autohton se regăsesc în stare pură. Conform definiției date de legislația actuală, Tupilați, este o așezare rurală având majoritatea forței de muncă (peste 50%) concentrată în agricultură, oferind un stil de viață specific pentru locuitorii săi. „Carta Europeană a Spațiului Rural”, prevede elaborarea de politici de dezvoltare a satului românesc, iar satul Tupilați trebuie și acesta să beneficieze de astfel de programe pentru a nu dispărea în timp prin depopulare totală. Importanță deosebită o are infrastructura de bază (drumuri asfaltate, apă, canalizare) și reducerea sărăciei și incluziunii sociale, prin sprijinirea înființării unor unități de producție și de procesare produse agro-alimentare. Un obiectiv important ar fi acela de a încuraja dezvoltarea turismului rural prin înființarea de pensiuni turistice și valorificarea patrimoniului cultural existent. Acest din urmă obiectiv ar putea fi realizat prin transformarea bisericii Sfântul Dumitru (biserica veche), în clădire de patrimoniu și amenajarea acesteia ca și muzeu al satului. S-ar putea expune zestrea extraordinară a bisericii și totodată multe alte obiecte din patrimoniul satului, care îmbinate cu alte obiective de interes zonal, ținând cont de istoria satului, poziția geografică deosebită a acestuia, cu dealuri frumoase, vii, păduri, ape, etc., ar putea reabilita și învigoara satul.

II.9. ISTORIA ADMINISTRAȚIEI

II.9.1. ORGANIZAREA ADMINISTRATIV TERITORIALĂ

Primele unități administrative în Țara Moldovei au fost ținuturile, ele fiind considerate cele mai vechi. În documente apar menționate mai târziu: Ținutul Vaslui, Ținutul Tutovei și Ținutul Fălciu. La înființarea ținuturilor în Moldova, acestea nu erau împărțite în subunități administrativ-teritoriale, fapt ce îngreuna activitatea dregătorilor, abia, spre mijlocul secolului al XVIII-lea, între anii 1741-1743, când domnitorul Constantin Vodă Mavrocordat a făcut o reformă administrativă, a împărțit fiecare ținut în câteva ocoale, conduse de ocolași, care se subordonau direct isprăvnicilor de ținut.

Ținutul Fălciului la început cuprindea partea de răsărit a actualului județ Vaslui, plus un mic teritoriu din sud-estul județului Iași.

Fălciul era în anul 1774 împărțit în patru ocoale: Prutului, Mijlocului, Roșieșilor și Podoleni. La acea dată apar în Ocolul Roșieșilor (Roșiești) apar satele: Găgești și Jurcani. Satul Tupilați nu apare, acesta fiind inclus în satul Mălăești, tot în acest ocol, fără să fie menționat separat. Satele Peicani și Popeni nu apar nici acestea. În schimb, satul Tupilați apare în același an, la 1774, pe harta austriacului Bawer, cu denumirea de Turkelatz.

În anul 1803, în ținutul Fălciului apar cinci ocoale: Podoleni, Crasnei, Mijlocului,

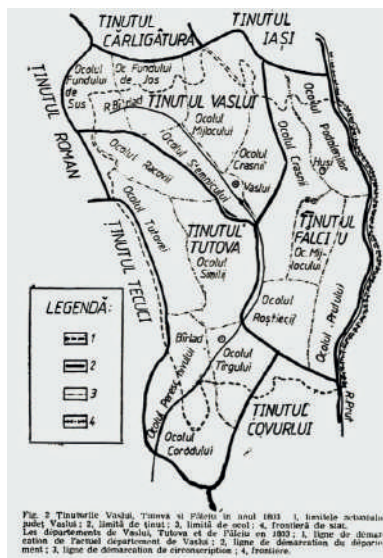

Fig. 2. Ținuturile Vaslui, Tutova și Fălciu în anul 1803. 1, limitele actuale ale județului Vaslui; 2, limitele de ținut; 3, limitele de ocol; 4, frontiere de stat. Les départements de Vaslui, Tutova et de Fălciu en 1803. 1, ligne de démarcation de l'actuel département de Vaslui; 2, ligne de démarcation de départements; 3, ligne de démarcation de circonscriptions; 4, frontière.

Ținuturile Vaslui, Tutova, Fălciu, 1803

Roșecilor (Roșiești) și Prutului. Toate satele din arealul actual al comunei Găgești, sunt incluse în Ocolul Roșecilor: Găgești, Popenii și Tupilații, iar Giurcanii și Peicanii nu apar. În anul 1816, Ținutul Fălciu era format tot din ocoalele: Podolenilor, Crasnei, Mijlocului, Roșecii și Prutului. În Ocolul Roșecii apare numai satul Găgești, iar restul satelor nu apar aici.

Organizarea administrativ teritorială a satului a evoluat în paralel cu cea la nivel de țară, în funcție de anumite criterii economice și politice. Așa cum am precizat, în perioada 1772-1858, cel mai înalt nivel administrativ era ținutul, condus de un ispravnic, iar din 1858 până în 1864 s-a trecut la o împărțire pe districte. Sub ținut și mai târziu district s-a consolidat palierul administrativ inferior ca organ intermediar, ocolul. Această formă de administrație a funcționat între 1774-1864, fiind condusă de un ocolaș sau privighetor.

La începutul secolului al-XIX-lea, conducătorul satului era cunoscut sub numele de vornic. Acesta avea obligații administrative, fiscale, judecătorești, cât și politice. Se îngrijea de perceperea birului hotărât prin „cîșlă” și vărsarea banilor adunați, înștiințarea satelor din jur când se găseau vite de pripas, urmărirea celor fugiți din sat și obligarea lor la plata dărilor. Într-un document din 27 iunie 1765, apare ca vornic de Tupilați un anume Alexandru, care e prezent ca martor: „Eu Antohi său Darii cel negru am vândut și am datu și danii. Eu Alexandru vornic ot Tupilați martur”.¹⁴² Acest vornic mai avea și alte funcții. Reprezentanților ocârmuirii, adică vornicii, erau însărcinați cu aducerea la urmă a fugarilor. Îl regăsim la 21 martie, 1849, pe comisarul Târgului Fălciu, care era însărcinat cu ridicarea unui locuitor fugit din satul Tupilați și stabilit la Odaia Bogdana (lângă Fălciu). Același comis comunica isprăvniceii că în momentul în care a voit să-l umfle pe fugar și să-l dea pe mâna vornicului, vătăjelul s-a împotrivit, „hotărându-mi că are poruncă de la stăpânire să nu-l predea”.

Vornicul, ca administrator, mai trebuia împreună cu sătenii, în fiecare primăvară, să tocmească văcarii, ciobanii și herghelieii. Totodată

¹⁴² Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, vol. V, partea a II-a, doc. 40, p. 42.

trebuia să se ocupe și de partea agro-funciară, el trebuind să anunțe isprăvnicia pentru stabilirea terenurilor de cultură, a fânețelor și imășului, în cazul în care cele din perimetrul satului erau neîndestulătoare. Vornicul poate fi echivalat astăzi cu funcția de primar, fiind un fel de administrator politic, social și economic al satului. Începând cu aplicarea Regulamentelor Organice, atribuțiile vornicului au rămas substanțial reduse, revenindu-i, în principal, doar sarcini administrative mai mici. Una din aceste sarcini era aceea de a se îngriji ca vitele sătenilor să nu facă stricăciuni în grădini, țarină, fânețe, arii. O altă datorie pe care vornicul o avea era aceea de a se asigura de unelte pentru cosit și săpat.

După reforma administrativă din 1864, inițiată de administrația lui A.I. Cuza, a apărut județul, ca cel mai înalt palier, condus de un prefect. Județul a funcționat până în 1950, când a fost înființată regiunea, condusă de un președinte de sfat regional. Din anul 1968 se revine la județ, formă de administrare locală care este prezentă și azi. Ocolul a fost înlocuit cu plasa, care va funcționa la fel ca județul până în 1950, fiind condusă de un subprefect. În anul 1950 apare raionul, care va funcționa ca unitate administrativă până în 1968, fiind și el condus de un prim secretar raional, care avea și funcția de președinte al Sfatului popular raional. Acum mai apare încă un palier administrativ, regiunea, condusă tot de un președinte al sfatului regional. După 1968 atât raionul cât și regiunea dispar.

În anul 1864, prin legea comunală apar pentru prima data comunele urbane și rurale, care sunt conduse de un primar ales pentru o perioadă de doi ani, sprijinit în munca sa de un consiliul comunal, format din trei persoane. Pentru lucrările de cancelarie se folosea un scriitor comunal (secretar). Satul Tupilați nu a avut privilegiul de a fi reședință de comună, fiind un sat relativ mic, mai izolat. Am putea menționa doar perioada 1930-1931, când, dintr-o declarație găsită în arhiva comunei Găgești, a învățătorului Mihai I. Cosma, reiese faptul că acesta a îndeplinit între anii 1930-1931 funcția de membru în Consiliul de Administrație al Primăriei satești, Tupilați, comuna de

centru Vutcani, iar Nedelcu V. Gheorghe a îndeplinit funcția de încasator sătesc la aceleași primărie, începând cu data de 1 ianuarie 1930, până la 31 decembrie 1931. Acest document scoate în evidență faptul că în acea perioadă, la nivelul satului Tupilați, a funcționat o primărie rurală în subordinea primăriei de centru, Vutcani din județul Fălciu, fără alte precizări oficiale¹⁴³.

Din punct de vedere administrativ, pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea, satul Tupilați a aparținut Ținutului Fălciu, fiind menționat în *Repertoriul istoric al unităților administrativ teritoriale*¹⁴⁴. La anul 1774, satul Tupilați apare cu denumirea de Turchelatz (Bawer). Tot din această lucrare aflăm că la anul 1803 apare menționat ca sat al spătarului Șerban Negel, ce aparține de Ocolul Roșieștilor, cu un număr de 30 de birnici. În anul 1816 Tupilațiul este înglobat în satul Mălăești, unde nu mai apare până în anul 1818¹⁴⁵. Apare iarăși la catagrafiile din anii: 1820, 1832 și 1833.

În anul 1833 satul Tupilați apare ca așezare din Ocolul Elanului, cu 37 și respectiv 86 birnici, iar în anul 1834 apare ca sat în Ocolul Prutului (Tabla). Același lucru apare și în catagrafia de la 1838. În 1843 este din nou înglobat în satul Mălăești. Un an mai târziu, în 1844, satul apare din nou separat, cu 177 locuitori și 76 de birnici, iar în catagrafia din anul 1845 apare cu 10 birnici¹⁴⁶. În aceeași catagrafie este prezentat din nou ca aparținând de satul Mălăești, având împreună 145 birnici, pentru ca la recensământul din anul 1846 să apară separat de satul Mălăești, cu o populație de 399 locuitori și cu 87 liuzi. La 1848 apare cu o populație de 336 locuitori, menținându-se ca sat separat până în anul 1854, cu 34 de birnici. În anul 1857 îl regăsim catagrafiat împreună cu satul Mălăești și Poșta Elan, pentru ca în anul 1859 să fie menționat doar cu satul Posta Elanului. Trei ani mai târziu situația se repetă și Tupilațiul era catagrafiat din nou împreună

¹⁴³ Arhiva comunei Găgești, fond administrație comună.

¹⁴⁴ *Tezaurul demografic al României Moldova. Repertoriul istoric al unităților administrativ teritoriale 1772-1988*, vol. I, partea II, București, 1991, p. 1224.

¹⁴⁵ *Ibidem*.

¹⁴⁶ *Ibidem*.

cu satul Mălăești și Poșta Elanului, având împreună o populație totală de 1172 locuitori¹⁴⁷.

La anul 1864, ca urmare a reformei administrative, prin Legea comunală a domnitorului A. I. Cuza, satele și cătunele se grupează în comune rurale, mai multe comune formau o plasă, iar mai multe plăși formau un județ. Așa apare în anul 1864 și comuna Mălăești, din care a făcut parte și satul Tupilați. După 1876, satul Tupilați este arondat comunei Vutcani, însă numai până în anul 1887, an în care este trecut din nou în administrarea comunei Mălăești, unde îl găsim și la 1889 și 1892.

În anul 1893, satul este trecut iarăși în subordinea comunei Vutcani, atât la recensământul din anul 1896 cât și la cel din anul 1904. La recensământul din 1908 din nou este trecut în administrarea comunei Mălăești-Corbu (noua denumire a localității Mălăești, luată după numele boierului, Constantin Corbu), pentru ca la recensământul din anul 1912 să îl găsim iarăși în administrarea comunei Vutcani, situație care se menține până-n anul 1913. În recensământul anului 1917, aparent, se regăsesc doua sate cu aceeași denumire, unul în comuna Mălăești-Corbul, cu denumirea de Cerbii-Tupilați și altul în comuna Vutcani, cu denumirea de Tupilați. Prin decretul nr.1 din 1920 Tupilațiul va trece din nou în administrarea comunei Vutcani, până în 1950.

În data de 8 august 1947, într-o ședință a Consiliului Provizoriu al comunei Vutcani, primarul acesteia, Constantin S. Bostan, asistat de notarul Virgil Neștian, supune discuției și spre aprobare o solicitare a locuitorilor din Tupilați de a nu se dezlipi satul de comuna Vutcani. După o prezentare a situației din Tupilați și discuții cu mai mulți cetățeni, s-a constatat că nici populația dar nici administrația locală nu ar vrea să se dezlipească de comuna Vutcani, deoarece „tupilătenii erau de multă vreme legați, atât prin terenurile care se întrepătrund cu cele ale satului Vutcani cât și din punct de vedere al desfășurării activităților sociale, economice, culturale și administrative”, conchide

¹⁴⁷ *Ibidem.*

primarul C. Bostan. Totuși, o solicitare trimisă de Prefectura județului Fălciu, cu adresa nr. 4053/947, fără știrea locuitorilor și printr-o decizie arbitrară, va dezlipi Tupilațiul de comuna Vutcani și cu toate împotrivirile existente, în anul 1950, odată cu noua reforma administrativă a țării, realizată prin Legea nr.5/ 1950, satul Tupilați a trecut în administrarea comunei Găgești, raionul Murgeni, regiunea Bârlad. Din anul 1956, regiunea Bârlad se desființează, iar raioanele acesteia au fost preluate în mare parte de regiunea Iași. În 1960 se desființează și raionul Murgeni, comunele fiind preluate de raionul Bârlad în cea mai mare parte, cu sediul regiunii la Iași. Din anul 1968, odată cu înființarea județelor, satul Tupilați, din comuna Găgești, este inclus în județul Vaslui, situație care se menține și astăzi.

În concluzie, satul Tupilați a aparținut mai multor structuri administrative, așezarea a trecut ca o *minge de ping-pong*, dintr-o parte în alta, edificatoare în acest sens fiind o dispută politică din anul 1910, apărută în ziarul, *Opinia* din 1910, în care se specifică faptul că „la Cercul cultural din comuna Vutcani, va avea loc o ședință a liberalilor, la care va participa, D. A. Teodor, secretarul general al partidului, prefectul județului, protoereul, revizorul școlar, administratorii de plasă, precum și toată *ecjaia liberală*, criticându-se zdravăn de către conservatori faptul că, „liberalii au lovit în interesul cetățenilor,...dezlipind satul Tupilați de comuna Vutcani, dându-l Mălăeștilor”.¹⁴⁸ Din satele ce compun sau au aparținut de comuna Găgești, în anul 1864, au format trei comune: Găgești, cu satele, Găgești, Peicani, Giurcani; Comuna Urdești, cu satele Urdești sat, Urdești Târg, Cârpești, Pogoceni, Popeni și Hulubăț (Odaia Sârbi); Comuna Vutcani, cu satele: Vutcani, Poșta Elan, Tupilați, Mălăești, iar Mălăeștii devenind și acesta la rândul lui comună ceva mai târziu, cuprinzând satele: Mălăești, Tupilați și Poșta Elan.

Așadar, satul Tupilați în decurs de 100 de ani, a aparținut de mai multe structuri administrativ-teritoriale: comuna Vutcani, comuna

¹⁴⁸ *Opinia*, nr. 976 din 25.03. 1910.

Mălăești și Mălăești Corbu și comuna Găgești, toate din fostul județ Fălciu.

II.9.2. ISTORIA ADMINISTRATIVĂ A COMUNEI GĂGEȘTI

Din punct de vedere administrativ Găgești a devenit comună odată cu Legea rurală adoptată de domnitorul Alexandru Ioan Cuza la data de 31 martie 1864, care prevedea la art. 4, constituirea comunelor. Condiția impusă de lege pentru promovarea localității la rangul de comună se referea la populație: era nevoie de existența a minim 100 de familii (aproximativ 500 de locuitori), indiferent de dimensiunea teritoriului locuit. De la înființarea primăriei comunale Găgești ca și organizație administrativ teritorială, în subordinea sa au fost, mai multe sate și instituții locale. Conform statutului acesteia, ca organ al puterii executive, primăria avea în vedere rezolvarea problemelor de natură administrativă, economică, politică, social-culturală și de organizare a întregii vieți sociale din raza ei de activitate. O situație aproape asemănătoare celei de astăzi. Conform legii, fiecare primărie avea un organ reprezentativ, ales din rândul cetățenilor cu drept de vot-consiliul comunal și un organ executiv, în persoana primarului, acesta fiind ales de consiliul local și numit de către prefectul județului. Sub această formă și cu denumirea de „primărie”, a funcționat și primăria Găgești până în anul 1948 când a fost înlocuită cu cea de „comitet executiv provizoriu, iar din anul 1950, după apariția legii nr 5, privind reforma administrativă a țării și după primele alegeri efectuate de noua conducere administrativă a României, a purtat numele de „sfat popular”. Din anul 1968, după ultima reforma administrativă a țării, a preluat numele de consiliu popular comunal, situație menținută până la apariția legii administrației publice locale, nr. 215/2001, modificata prin OUG, nr. 57/2019, de aprobare a Codului administrativ.

Primăria comunei Găgești a fost înființată în anul 1864, însă între anii 1876-1887, 1908-1925 și 1929-1932, comuna nu mai apare menționată în structurile administrative locale, ceea ce ne duce la concluzia că aceasta se desființase. La început, comuna Găgești a inclus satele:

Găgești, Giurcani, Grozești și Peicani. O radiografie a administrației la nivelul comunei Găgești după instalarea guvernului Petru Groza în martie 1945, o redăm pe scurt.

Până la apariția Legii nr.17/1949, a funcționar provizoriu, legiferată prin legea nr. 5 din 7 septembrie 1950 când au fost desființate cele 58 de județe și cele 424 de plăși precum și cele 6276 de comune rurale și urbane, fiind înlocuite cu 28 de regiuni, 177 de raioane, 148 de orașe și 4052 de comune.

De la data de 1 septembrie 1950, odată cu reforma administrativă a luat ființă și sfatul popular al comunei Găgești, făcând inițial parte din raionul Murgeni, regiunea Bârlad, alcătuit din satele: Găgești, Giurcani, Tupilați, Peicani, Popeni de Elan și Urdești.

Deși legea reformei administrative din anul 1950 și cea a Organizării și funcționarii Sfatului Popular, din anul 1957, au fost considerate de puterea comunistă legi reformiste care vor revoluționa administrația publică locală și centrală, acestea nu și-au atins scopul propus de debirocratizare a administrației și de eficientizare a acesteia. Ele au fost considerate instrumente de luptă împotriva „dușmanilor de clasă” și „anihilarea organizației din administrație”.

Organul de „dispoziție și execuție” era comitetul executiv, format dintr-un președinte, un vicepreședinte, un secretar și patru membrii care erau aleși din rândul deputaților locali. Președintele era numit de către organul de partid superior de la nivelul raionului sau regiunii. Primul președinte ales al Sfatului popular Găgești, a fost Ștefan Profir, urmând după el, Baltag Gheorghe, Cracea Ghiță, Andronache Costache, Iancu Vida, Pericle Costea. În anul 1966 funcția de președinte a sfatului popular a devenit și funcție politică, întrunind de fapt două funcții, cea de președinte și cea de secretar al comitetului comunal de partid, adică funcție executivă și politică în același timp. Totodată, începând cu anul 1965, a fost schimbată titulatura sfatului popular în consiliul popular, iar președintele a devenit primar și respectiv secretar al comitetului comunal de partid. A fost numit în aceasta funcție, Vida Iancu, care a ocupat fotoliu de primar și secretar al comitetului comunal de partid mai mulți ani, apoi a urmat Pericle

Costea, care a îndeplinit această funcție până în anul 1989 și care îndeplinea atât atribuțiile sfatului popular cât și pe cel al comitetului executiv.

Principala atribuție a comitetului executiv al Sfatului popular Găgești, ca organ de execuție, de la înființarea sa în anul 1950 și până în anul 1990, a fost de a realiza și a duce la îndeplinire toate dispozițiile și ordinele primite de la forurile superioare, în toate domeniile de activitate și în unitățile subordonate. Ca atribuție exclusivă era aceea de a prezenta organului superior proiectul de buget aprobat mai întâi de comitetul executiv al Sfatului popular, apoi de urmărirea realizării acestuia prin aparatul propriu, inclusiv de către președinte sau primar. De altfel, ordinele și deciziile primarului, ca organ al partidului, erau obligatorii pentru toate persoanele și instituțiile subordonate Sfatului popular sau Consiliului popular comunal.

La nivel comunal, în perioada 1961-1980, activitatea organului local al puterii de stat și de partid a fost una fructuoasă, realizându-se o serie de obiective de interes local și edilitar gospodăresc, schimbând aspectul general al comunei. Astfel, a fost construit un dispensar uman, un dispensar veterinar, o școală în satul Găgești și alta în satul Peicani, un magazin sătesc cu etaj în satul Peicani, încheierea electrificării comunei, fiind prelungită electrificarea în toate satele componente ale comunei rămase neelectrificate din anul 1964. De asemenea, a fost prelungită șoseaua pietruită (D.J. 244 B) de la Murgeni până la Tupilați, introducându-se în anul 1975 cursa regulată Bârlad-Tupilați a fost de asemenea pietruit și amenajat drumul comunal din satul Peicani, efectuându-se și alte lucrări edilitar gospodărești pentru înfrumusețarea comunei. Prin susținerea financiară de către C.A.P. Găgești, a fost construit un local impunător ca sediu administrativ, prevăzut cu o sală de ședințe, folosită pentru multe activități cultural-educative ale comunei, devenind astăzi sediul Primăriei Găgești.

După anul 1989, schimbându-se puterea politică și administrativă, au fost organizate alegeri libere. Primele alegeri au avut loc în luna mai, 1990, fiind câștigate de partidul nou înființat după revolta populară din 1989, FSN, iar funcția de primar a fost obținută de

Toderașcu Gheorghe. Acesta a mai obținut încă două mandate, îndeplinind funcția de primar până în anul 2000. Următoarele alegeri au fost câștigate de Mocanu Valentin, Coatu Lorin și Stupu Costică. O serie de realizări la nivelul comunei Găgești sunt legate de numele primarilor Mocanu Valentin, Coatu Lorin și Stupu Costică care este în funcție din anul 2012.

Într-o discuție avută recent cu primarul Stupu Costică, acesta mi-a mărturisit eforturile făcute de consiliul local actual în promovarea unor proiecte necesare dezvoltării comunei: „în momentul de față sunt o serie de obiective în derulare pentru îmbunătățirea infrastructurii rutiere în toate satele aparținând comunei, a rețelei de drumuri asfaltate și poduri peste râul Elan, a rețelelor de alimentare cu apă și canalizare, a infrastructurii școlare și de sănătate. Un aspect important pe care doresc să-l evidențiez este acțiunea de digitalizare în totalitate a serviciilor publice, comuna Găgești fiind printre primele din Județul Vaslui care a implementat acest program. Toate pentru îmbunătățirea calității vieții locuitorilor comunei. Și pentru că am prilejul, în calitate de primar, mesajul meu pentru locuitorii comunei noastre, dar în mod deosebit pentru tupilăteni, căci lor le este adresată în mare parte această monografie plină de învățătură, este acela de a citi cu mare atenție această carte, chiar de mai multe ori, căci cuprinde istoria satului lor, pe care s-o povestească copiilor și nepoților lor. Și i-aș mai

Sediul actual al Primăriei Găgești

Primarul actual,
Stupu Costică

ruga să ia aminte la tot ce le poate sluji din ea, ca și exemple de viață sau ca modele în activitatea lor viitoare. Cei plecați din sat și stabiliți în alte părți, îi îndemn să revină cât mai des în satul lor natal, în coliba casei părintești și să contribuie la promovarea valorilor spirituale și patrimoniale ale zonei în care s-au născut, chiar să vină cu sugestii și idei pentru autoritățile locale, pentru ca satul lor să prindă viață și să înflorească pe mai departe”. Primar, Costică Stupu.

II.9.3. ORGANIZAREA FISCALĂ

Între finele secolului al XVIII-lea și începutul de secol XIX locuitorii satelor se împărțeau în mai multe categorii fiscale. Cea mai avantajată era cea a mazililor, care erau descendenți ai boierilor mici, majoritatea fără dregătorie. Numărul mazililor nu era fix, iar pentru a ne face o imagine mai clară despre numărul acestora și a altor categorii fiscale, voi da câteva exemple atât din satul Tupilați cât și din satele ce aparțin comunei Găgești pentru a ne face o imagine mai clară a tuturor categoriilor fiscale. În 1820 apar în satele Giurcani, Peicani și Tupilați 24 de mazili și rupte, printre care: Pavel Gheorghe, Petcu sîn Dumitru, Neculai Iancu în Giurcani, Velicu sîn Nicu în Peicani, Ion Stoian, Dumbrava și Harnagea în Brăițeni¹⁴⁹. În afară de aceste două categorii regăsim și ruptașii, care erau scutiți de unele biruri, prestând servicii de mai puțină importanță. Ei plăteau o dare fixă către visterie. Ruptașii se găseau după cum urmează: Giurcani 17, Tupilați 3, iar din ruptele visteriei, în Tupilați erau 44¹⁴⁹. În total erau 81 de persoane din starea a II-a: 44 hrisovoliți bulgari și rupte ale visteriei, 11 slugi, 14 bejenari, 3 slujitori bisericești¹⁵⁰. Dintr-un alt document am regăsit în 1822 circa 130 de hrisovoliți la Tupilați.

Într-un document din 1832-1833 ne este prezentată situația demografică a populației de sârbi hrisovoliți din satele Berezeni, Tupilați și Platonești, specificându-se că aceștia aveau să fie scutiți „iar pentru

¹⁴⁹ Corneliu Istrati, *Catagrafia fiscală a Moldovei din anul 1820*, Iași, 2011, pp. 326-328.

¹⁵⁰ *Ibidem*, p. 328.

sârbii hrisovoliți, de vreme ci cer patenți, apoi să li se dei”.¹⁵¹ Am identificat dintre aceștia mai multe nume din sat: Butnaru sîn Nastase, Vasile Nedelcu, Dumitru Stan, Toader Busuioc, Petru Covacu, Dima Novac¹⁵².

Revenind la ruptași în anul 1831, erau înregistrați 21 în comuna Găgești, din care: 5 în Grozești, 8 în Peicani, 3 în Popeni, 1 în Găgești, 3 în Tupilați, 9 în Giurcani. Printre cei 21 de ruptași găsim nume ca: Manolache Buta în Peicani, Buiuc, Butnaru, Zlătan Ciobanu, Dima, în Tupilați, Ion sîn Manole, Manolache Caramblea, Chiriac sîn Petcu Dumitru în Giurcani. În același an erau înregistrați 72 rupte ale visteriei, dintre care 49 în Tupilați, 9 în Giurcani, 9 în Popeni, 5 în Peicani¹⁵³.

Pe lângă cei deja menționați se mai regăsesc și scutelnicii, care erau o altă categorie fiscală, formată din oameni scutiți de bir în schimbul prestării unor servicii. La mijlocul secolului al XVIII-lea, Constantin Mavrocordat acorda dregătorilor de toate treptele câte un număr de scutelnici, fixat în raport cu dregătoria. Acești scutelnici plăteau birul către dregători sau slujeau la curtea acestora. După anul 1830, scutelnicii sunt incluși în categoria dajnicilor, iar boierii sunt despăgubiți cu 24 lei pe an pentru fiecare scutelnic la care ar fi avut dreptul.

Regulamentele organice au tăiat majoritatea impozitelor, păstrându-se însă doar taxele vamale și cele de pe urma ocnelor. Ele se numeau *rusumaturi*.

¹⁵¹ Costin Clit, *Documente Hușene*, vol. II, Iași, 2007, doc. 280 și 281, p. 327-328. Erau menționați 130 de hrisovoliți la Tupilați în 1822, conform Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 554 (487-556).

¹⁵² Catagrafia de la 1830, *apud* Ioan Iacomi, *Monografia comunei Găgești*, Vaslui, pp. 15-16.

¹⁵³ *Ibidem*, p. 28.

II.10. ISTORIA ȘI EVOLUȚIA POPULAȚIEI SATULUI

Încă din momentul apariției statelor, administrația interioară a realizat evidențe sau recensăminte, însă acestea aveau rolul de a indica numărul de persoane taxabile și scutite, pentru ca statul să aibă o evidență fiscală a veniturilor de la populație. Pentru spațiul Moldovei, cea mai veche catagrafie cunoscută a fost întocmită în timpul domniei lui Petru Șchiopul, pe la 1521. Conform acesteia, în ținutul Vasluiului erau peste 20.000 de locuitori.

O altă astfel de evidență a fost realizată și în timpul războaielor ruso-turce dintre 1771 și 1774. Această catagrafie a fost realizată de ruși, în eventualitatea unei viitoare anexări a Principatului Moldova. Datele rezultate și publicate în anul 1956, în lucrarea *Moldova în epoca feudalismului*, cuprind doar date despre populația de atunci, categorisită sub diferite grade de taxare, cum ar fi mazili, ruptași, preoți, diaconi, călărași, postelnici, păzitori de ținut, voluntari duși la oaste, slugi, poștași, mazili săraci, văduve, nevolnici ș.a.

Recensămintele efectuate în acea perioadă nu scot în evidența totalul locuitorilor, ci, așa cum am arătat, doar populația taxabilă, adică categoriile fiscale existente în fiecare sat. Primele date despre numărul total al locuitorilor satului Tupilați le avem mult mai târziu, nici recensămintele realizate de autoritățile moldovenești și țariste pe la începutul secolului al XIX-lea nu ne dau rezultate concludente¹⁵⁴.

În anul 1803, după *Condica liuzilor*, satul Tupilați apare cu un număr de 30 liude, prin liude înțelegându-se o categorie a oamenilor de rând, dar și o categorie fiscală impozabilă, individuală sau colectivă.

¹⁵⁴ P. G. Dimitriev, *Moldova în epoca feudalismului*, vol. VII, Iași, 1956 p. 211.

La anul 1846, satul avea 87 de liuzi, iar în 1865 găsim pentru același sat trecute 159 de case și 170 de familii¹⁵⁵.

Spre finalul secolului al XIX –lea, în 1893, satul Tupilați apare cu o populație de 303 suflete și 60 contribuabili¹⁵⁶. În dicționarul statistic al României din anul 1914, satul Tupilați apare în comuna Vutcani cu un număr de 103 gospodării, 408 locuitori, din care: bărbați 209 și femei 199. La primul recensământ realizat pe baze mai științifice, în anul 1930, satul Tupilați apare ca aparținând de plasa Dimitrie Cantemir, județul Fălciu, cu un total de 489 locuitori cu un procent 100 % români, care sunt de religie creștină ortodoxă și vorbesc limba română. Deși în acea perioadă, conform precizărilor făcute anterior, în sat erau mulți vorbitori de limbă bulgară și găgăuză, nici un locuitor nu s-a declarat de a fi de altă etnie sau ca vorbesc altă limbă. Mai mult, în anul 1924, din relatările unor corespondenți ai unor publicații regionale, autoritățile erau conștiente de prezența bulgarilor și a găgăuzilor în sat, iar cu toate acestea au acceptat această situație. Probabil la acea dată era o politică de românizare a minorităților sau pur și simplu oamenii nu doreau să se mai știe că ei sunt de altă naționalitate. În același timp există și posibilitatea ca aceste etnii să se fi declarat români din cauza fricii de mișcarea legionară, care era tot mai prezentă în acea.

După reforma administrativă și regionalizarea țării, în perioada 1948-1950, atunci când a fost înființată regiunea Bârlad, cu raioanele Bârlad, Huși, Murgeni, Zeletin și Vaslui, a fost efectuat și un recensământ al populației. Satul Tupilați apare pentru prima dată ca aparținând de comuna Găgești, iar în urma recensământului comuna avea în total, 2499 locuitori, toți români, care vorbesc limba română în procent de 100%.

¹⁵⁵ Ioan Iacomî, *Monografia comunei Găgești, Vaslui*, p. 27 și Ecaterina Negruți, *Satul Moldovenesc în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Contribuții demografice*, Iași, 1985, p. 8.

¹⁵⁶ Lahovari George, C. I, Brătianu și Grigore Tocilescu, *Marele Dicționar Geografic al României*, vol. I, București, 1898.

Pe sate, recensământul apare astfel: Tupilați, 535 locuitori, Găgești, 387 de locuitori, Giurcani, 648 locuitori, Peicani, 621 locuitori, Popeni, 52 locuitori, Urdești-Sat, 178 locuitori, Urdești-Târg, 78 locuitori¹⁵⁷.

Un alt recensământ s-a realizat și la 15 martie 1966, unde satul Tupilați apare cu următoarele date¹⁵⁸:

1. Gospodării: **159**
2. Numărul membrilor gospodăriilor prezenți și cei temporar absenți: **bărbați 273 și femei 309;**
3. Numărul membrilor gospodăriilor plecați în alte localități pentru o perioadă de timp mai îndelungată (la studii, la lucru, etc.): **bărbați 32 și femei 11;**
4. Numărul persoanelor care aparțin de alte gospodării venite în localitate pentru o perioadă de timp mai îndelungată (la studii, la lucru, etc.): **bărbați 2 și femei 3;**
5. Numărul populației stabile- în total 583: **din care 274 bărbați și femei 312;**
6. Numărul persoanelor temporar absente: **1 bărbat și 4 femei;**
7. Numărul persoanelor temporar prezente: **5 bărbați și 8 femei;**
8. Numărul clădirilor, locuințelor și al camerelor de locuit: **din care clădiri 163 și locuințe 159 (de necesitate 6), camere de locuit 457, suprafața 5304 m.p.**

Total 624 persoane

Se observă un număr mai mare de persoane de sex feminin, cu 38 de persoane mai mult, ceea ce în procente, bărbații reprezintă 46,4%, iar femeile, 55,6%.

La recensământul din anul 2011, din datele statistice comunicate de către Direcția Județeană de Statistică Vaslui, populația comunei

¹⁵⁷ Costin Clit, „Aspecte demografice și etnice din Regiunea Bârlad la 1948”, în *Lohanul*, 2013, p. 93.

¹⁵⁸ Arhiva Primăriei Găgești, fond Demografie.

Găgești era de 2024 de locuitori, iar a satului Tupilați era de 350 locuitori. Iată cum este prezintă situația pe sate:

AȘEZARE	LOCUITORI	GOSPODĂRII	LOCUINȚE
Găgești	494	139	156
Giurcani	580	169	200
Peicani	565	182	209
Tupilați	350	121	157
Popeni	35	17	20

Densitatea populației pe suprafață este de 32,1 locuitori/ kmp, 95% dintre locuitori sunt creștini ortodocși, iar 5% sunt de alte confesiuni (advențiști de ziua a șaptea și penticostali). La nivelul satului Tupilați, toți locuitorii sunt creștini ortodocși, toți români.

Ultimul recensământ din anul 2021 arată la nivelul comunei Găgești o scădere a numărului populației față de 2011, cu 181 de locuitori. În total, comuna mai are doar 1843 de locuitori, iar la nivelul satului Tupilați, la recensământul din 2021 mai erau 298 de persoane (m. 161 și f. 137). Situația demografică la nivelul satului Tupilați este destul de alarmantă, de la recensământ la recensământ constatându-se o descreștere a numărului de locuitori. Și dacă ne raportăm la anul 1966 cu cel mai mare număr de locuitori înregistrat vreodată, 624, constatăm o diminuare a populației de peste 50%, iar față de anul 1950 avem o pierdere de aproximativ 35%. La nivelul satului Tupilați, la populația tânără se observa un echilibru între sexe, însă pentru populația vârstnică (peste 60 de ani) se constată numere mai mari în rândul bărbaților. În ultimii ani a avut loc și o scădere a natalității și o creștere ușoară a mortalității, tendință care se vede și în media comunei Găgești. Din punct de vedere al ocupațiilor, marea majoritate a populației apte de muncă are profesii legate de agricultură, peste 80%, restul persoanelor lucrează în învățământ, administrație, asistență socială, comerț și prestări servicii.

În concluzie, recensămintele efectuate până la sfârșitul secolului al XIX-lea nu sunt precise, numărul locuitorilor oscilând foarte mult de la o perioadă la alta, interesând numai persoanele sau familiile

care plăteau diferite dări, adică birnicii. De asemenea, observăm că populația satului a crescut începând cu anul 1914, având tendință crescătoare la toate recensămintele efectuate până în 1966, după care a existat o tendință de stagnare, și mai apoi o tendință de scădere, accentuată chiar după anul 1990, ca la ultimul recensământ din anul 2021 populația aproape se înjumătățește.